

SUKUPOLVIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS KOHTAAMISIA KOTIKULMILLA -HANKKEESSA

Julia Forsblom

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + Kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus ja lastentarhanopettajan pätevyys

TIIVISTELMÄ

Forsblom Julia. Sukupolvien välinen vuorovaikutus Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa. Järvenpää, kevät 2012, 67 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus sekä lastentarhanopettajan pätevyys.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta Miina Sillanpään Säätiön Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa. Helsingin Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueella vaikuttavalla hankkeella on haluttu edistää erityisesti ikääntyneiden hyvinvointia sekä lisätä yhteisöllisyyttä. Toive sukupolvien välisistä kohtaamisista oli lähtöisin alueen senioriasukailta.

Aloitin sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisäämisen kehittämishankkeella, jolle opinnäytetyö oli jatkoa. Tavoitteena oli luoda alueelle toimivaa mallia ikäihmisten sekä lasten välisille kohtaamisille. Yhteistyökumppaneiden sekä senioreiden etsiminen toimintaan oli olennainen osa työn alkua. Ensisijaisena tavoitteenani oli erityisesti lisätä lasten ja senioreiden välistä toimintaa alueelle.

Opinnäytetyö oli toimintatutkimuksellinen työ, jossa suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin toimintahetkiä yhdessä senioreiden sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Pääasialliset aineistonkeruumenetelmät olivat havainnointi sekä haastattelut. Havainnoin toimintahetkissä lasten ja senioreiden välistä vuorovaikutusta. Haastattelin lisäksi toimintahetkissä mukana olleita senioreita sekä keräsin lapsilta palautetta suullisesti toimintahetkien jälkeen. Prosessinkuvaus oli keskeinen osa työtä.

Opinnäytetyöllä saatiin käynnistettyä yhteistyötä ja järjestettyä lasten ja ikäihmisten välisiä toimintahetkiä. Alueen senioreista neljä kohtasivat lapsia toimintahetkissä Meilahden seurakunnassa sekä leikkipuisto Viirissä. Kehittämistyö osoitti, että lasten ja senioreiden välinen vuorovaikutus koettiin positiivisena. Toimivan mallin syntyminen jäi vielä kesken, mutta kehittäminen jatkuu Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa. Opinnäytetyöllä luotiin edellytykset yhteistyön jatkumiselle.

Asiasanat: sukupolvet, vuorovaikutus, ikääntyneet, lapset, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Forsblom, Julia. Generational interaction in “Meetings in the Neighborhood” project. 67 p., 4 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of the study was to increase generational interaction in Miina Sillanpää foundation in “Meetings in the Neighborhood” project (Kohtaamisia kotikulmilla). One aim of the project, which was carried out in Pikku Huopalahti and Ruskeasuo areas in Helsinki, was to promote the well-being of elderly people in particular, as well as to increase the sense of community. A wish for encounters between the generations came from the senior residents.

A basis for my thesis was formed when I started by finding ways to add generational interaction in a development project. The aim was to create a workable model for the elderly people and children for the encounters. Finding partners and senior people was an essential beginning for the thesis. The primary objectives were to increase activities among the children and the elderly people in the region.

The approach was action research where activity moments with seniors as well as partners were planned, achieved and evaluated. The main material collection methods were observation and interviews. I observed moments of action in children's and seniors' interactions. In addition I interviewed the seniors who were part of the action moments. Also spoken feedback was gathered from the children after the action moments. The description of the process was a main-line part of the job.

By way of the thesis co-operation was initiated and the moments of action between children and the elderly people were arranged. Four seniors of the area met children in the action moments at Meilahti church as well as at playground Viiri. The development work showed that children's and seniors' interactions were considered positive. The creation of a workable model work is still in progress, but the development continues in the “Meetings in the Neighborhood” project. The thesis created the conditions for the further co-operation.

Keywords: generations, interaction, elderly people, children, sense of community

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
2.1 Miina Sillanpään Säätio	8
2.2 Kohtaamisia kotikulmilla -hanke	8
2.3 Ruskeasuo ja Pikku Huopalahti	10
2.4 Meilahden seurakunta	10
2.5 Leikkipuisto Viiri	11
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	13
3.1 Vanhuus ja ikääntyminen	13
3.2 Lapsuus	14
3.3 Varhaiskasvatus	15
3.4 Kasvatuskumppanuus	16
3.5 Sosiaalipedagogiikka	16
3.6 Kirkon lapsi- ja varhaisnuorisotyö	17
3.7 Kirkon vanhustyö	18
3.8 Sukupolvikäsité ja sukupolvien välinen vuorovaikutus	19
3.9 Yhteisöllisyys ja osallisuus	21
4 TUTKIMUKSELLISET LÄHESTYMISTAVAT	23
4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus	23
4.2 Toimintatutkimus	24
4.3 Aineistonkeruumenetelmät ja analysointi	24
4.3.1 Havainnointi	25
4.3.2 Haastattelu	26
4.4 Prosessiarviointi	26
5 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS	28
5.1 Kehittämishankkeen taustaa	28
5.1.1 Tiedotus	30
5.1.2 Kevään toimintahetket ja tutustumiset	31
5.2 Syksyn yhteistyön käynnistys	32
5.2.1 Yhteistyökumppanit	32
5.2.2 Luvat ja eettisyys	33
5.2.3 Mainostaminen	34

5.3 Palavereja ja suunnittelua	34
5.4 Toimintahetket.....	36
5.4.1 Viirin toimintahetket.....	36
5.4.2 Seurakunnan toimintahetket	38
5.5 Havainnointia.....	39
5.6 Haastattelut	41
5.6.1 Haastatteluiden analyysia	42
5.6.2 Lasten näkökulma.....	44
5.7 Palautekeskustelu senioreiden kanssa.....	44
5.8 Yhteistyön jatko	45
5.9 Prosessin analysointia.....	46
6 PROSESSIN ARVIOINTIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	49
6.1 Johtopäätöksiä lasten ja senioreiden kohtaamisista.....	49
6.2 Prosessin arviointia	50
7 POHDINTA	53
LÄHTEET	56
LIITTEET	62
LIITE 1: Lupalappu Viiri	
LIITE 2: Lupalappu seurakunta	
LIITE 3: Mainos	
LIITE 4: Teemahaastattelu	

1 JOHDANTO

Perheiden rakenteet yhteiskunnassamme ovat muuttuneet ja useamman sukupolven välinen kohtaaminen voi olla harvinaista. Ikäpolvien eriytymistä toisistaan voidaan välttää saattamalla eri sukupolvia yhteen. Vanhukset voivat rikastuttaa lasten maailmankuvaa siirtämällä heille esimerkiksi kansanperinteitä ja kulttuuria. Yhteiskunnassamme vallitseva vanhusten yksinäisyys tiedostetaan, mutta myös keinoja yksinäisyyden poistamiseksi tulisi löytää. Vanhusten elämänlaatuun ja yksinäisyyteen voidaan vaikuttaa lisäämällä erilaista yhteisöllisyyttä lisäävää toimintaa.

Vanhusten määrä tulee lisääntymään tulevien vuosien aikana suurten ikäluokkien ikääntyessä. Palveluiden suuntaaminen ikäihmisille on tarpeen nykyistä enemmän. Ikäihmiset tarvitsevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia, jotta voivat tuntea olevansa osa yhteisöä. Kirkko korostaa osallisuuden merkitystä uusimmassa strategiassaan; Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Osallisuuden merkitys nostetaan esiin kirkon arvoissa.

Opinnäytetyöni on kehittämispainotteinen toimintatutkimus, joka käsittelee Kohtaamisia kotikulmilla -hanketta. Kohtaamisia kotikulmilla -hanke on osa Miina Sillanpään Säätiön tutkimus - ja kehittämistoimintaa. Hankkeella halutaan edistää ikääntyneiden hyvinvointia ja luoda toimintakykyä ylläpitäviä toimintoja sekä lisätä yhteisöllisyyttä. Kohtaamisia kotikulmilla -hanke vaikuttaa Helsingin Pikku Huopalahden sekä Ruskeasuon asuinalueilla.

Aloitin maaliskuussa 2011 kehittämishankkeen työstämisen Miina Sillanpään Säätiöllä Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa. Jatkoin hankkeen kehittämistä opinnäytetyöksi syksyllä 2011. Käynnistin yhteistyötä alueen toimijoiden kanssa ikäihmisten ja lasten kohtaamisen lisäämiseksi. Tavoitteena oli luoda myös toimiva malli kohtaamisista ja lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta sekä vahvistaa senioreiden osallisuutta Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueella. Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa oli jo luotu kontakteja päiväkoteihin, ala-

asteelle ja leikkipuistoon, mutta varsinaisia konkreettisia toimintahetkiä ei ollut vielä järjestetty ennen mukaantuloani hankkeeseen.

Sukupolvien väliset kohtaamiset nousevat esiin EU:n teemavuoden 2012 avulla. Vuosi 2012 on Euroopassa aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden teemavuosi. Aktiivinen ikääntyminen sekä eri-ikäisten yhteistyön arvostaminen ovat ajatuksena teemavuoden taustalla. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2012.) Opinnäytetyössäni olen omalta osaltani ollut vaikuttamassa EU:n teemavuodelle asetettujen tavoitteiden syntyyn edistämällä eri-ikäisten kohtaamisia.

Lasten ja vanhusten parissa työskentely on kiinnostanut minua ja halusin yhdistää nämä kaksi näkökulmaa opinnäytetyössäni, mikä onnistui Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeen avulla. Lähtiessäni kehittämistyöhön koin tärkeäksi saattaa näitä kahta kohderyhmää toimimaan keskenään yhdessä. Opinnäytetyölläni sain toteutetuksi sukupolvirajoja ylittävää työtä ja kuvaan järjestettyjä kohtaamishetkiä, joissa saman alueen lapset ja seniorit kohtasivat vuorovaikutuksen merkeissä.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Miina Sillanpään Säätiö

Miina Sillanpään Säätiö on perustettu vuonna 1965. Säätiö kehittää laaja-alaista vanhustyötä kansanterveyttä edistävästi sekä lääkinnällistä ja sosiaalista kuntoutusta. Säätiö pyrkii vastaamaan ajan haasteisiin jatkuvan tutkimus- ja kehittämistyön kautta ja tuottaa uusia toimintamalleja sekä tietoa vanhustyöhön ja kuntoutukseen. Säätiö osallistuu myös yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön. (Miina Sillanpään Säätiö 2011.)

Säätiö toteuttaa tehtäviään omana toimintanaan tai omistamiensa yhtiöiden kautta. Miinan Hoitolat Oy on Miina Sillanpään Säätiön kokonaan omistama yhtiö, jonka toimintayksiköt ovat Siuntion Hyvinvointikeskus ja Asumispalvelukeskus Wilhelmiina. Wilhelmiina on ikäihmisten palveluihin erikoistunut palvelukeskus, jonka yhteydessä toimivat myös Säätiön toimitilat. (Miina Sillanpään Säätiö 2011.)

Miina Sillanpää (1866–1952) oli kansalaisvaikuttaja, joka teki laajan ja monipuolisen elämäntyön. Hän oli Suomen ensimmäinen naisministeri toimiessaan sosiaaliministerinä 1920-luvulla sekä Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistyksen puheenjohtajana 51 vuotta. Miina Sillanpää kiinnitti huomiota monenlaisiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja hänen arvoja olivat oikeudenmukaisuus, vapaus ja tasa-arvo sekä ihmisen kunnioittaminen. (Miina Sillanpään Säätiö i.a.)

2.2 Kohtaamisia kotikulmilla -hanke

Miina Sillanpään Säätiöllä meneillään oleva Kohtaamisia kotikulmilla -hanke on kolmevuotinen (2010–2012) Helsingin Pikku Huopalahden sekä Ruskeasuon alueilla vaikuttava hanke, jolla edistetään erityisesti ikääntyneiden hyvinvointia, tarjotaan mahdollisuus sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen ja laajaan kansalaistoimintaan. Hankkeella tuetaan ikäihmisten hyvinvointia ja vahvistetaan

yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista pääomaa. Hanketta rahoittaa Miina Sillanpään Säätiö ja Raha-automaattiyhdistys. (Miina Sillanpään Säätiö i.a.)

Hankkeen tarkoituksena on kehittää toimintoja, jotka vahvistavat ikäihmisten psyykkisiä, sosiaalisia ja fyysisiä voimavaroja. Asukkaiden toivomia ryhmätöitä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä ikäihmisten sekä alueen toimijoiden kanssa. Alueen asukkaita aktivoidaan mukaan vapaaehtoistoimintaan. Sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja kanssakäymistä halutaan myös lisätä. Tarkoituksena on kehittää malli, josta raportoidaan ja jota voidaan hyödyntää myös muilla asuinalueilla. (Miina Sillanpään Säätiö i.a.)

Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija Pihla Putkonen teki opinnäytetyönä kartoitustyötä Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeelle vuonna 2010 ja hänen päättökysymyksensä liittyivät asukkaiden toiveisiin asuinalueiden suhteen, miten asuinalueiden senioreiden arkea ja yhteisöllisyyttä voidaan tukea sekä, mitkä ovat projektityöntekijän tärkeimmät tehtävät hankkeen onnistumisen kannalta. Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa lähetettiin vuonna 2010 kyselylomake alueiden senioriasukkaille tarkoituksena selvittää, minkälaista toimintaa ja yhteisöllisyyttä alueella on jo olemassa ja mitä toimintaa he haluaisivat alueelle. Kyselyllä kartoitettiin erityisesti asukkaiden sosiaalisia, kulttuurisia ja liikunnallisia tarpeita. Asukkaiden vastauksissa ilmeni toivetta myös sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. (Putkonen 2010, 11.)

Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeen kohderyhmänä ovat erityisesti 60 ikävuodesta ylöspäin olevat seniorit. Yhdessä toimijoiden ja asukkaiden kanssa toteutettuja yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia ovat olleet esimerkiksi Naapuriviikko, Citysuunnistus, Ilonkorjuujuhla, Elävä joulukalenteri ja toimintoja, kuten kimppekävelyryhmä, seniorikuoro, joogaryhmä sekä näytelmäryhmä (Kohtaamisia kotikulmilla i.a.). Lisää tietoa Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta: www.kohtaamisiakotikulmilla.fi

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat: Samfundet Folkhälsan (Folkhälsans Seniorhus), Asumispalvelukeskus Wilhelmiina, Pikku Huopalahden Asukasyhdis-

tys ry, Pikku Huopalahtiseura ry, Ruskeasuo-Seura ry, Meilahden seurakunta, Pikku Huopalahden ala-aste ja Metropolia Ammattikorkeakoulu.

2.3 Ruskeasuo ja Pikku Huopalahti

Ruskeasuo on Helsingin 16. kaupunginosa, jolla on pitkä historiansa ajurikylästä kaupunginosaksi. Helsingin vuoden 2002 yleiskaavaan Ruskeasuo on merkitty merkittäväksi alueeksi kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti sekä maisemakulttuurin kannalta ja aluetta kehitetään säilyttäen sen arvot ja ominaispiirteet. Ruskeasuon rakennukset ovat luonnonläheisiä, perinteikkaita ja vaatimatomia. Ympäröivä Helsinki on kasvanut voimakkaasti, mutta Ruskeasuo on säilyttänyt idylliset piirteensä. Ruskeasuolla sijaitsevat muun muassa Ruskeasuon ratsastushalli, invalidisäätiö Orton, Päiväkoti Ruskeasuo, Folkhälsanin senioritalo ja Pikku Huopalahden puolella sijaitseva Tilkan Sotilassairaala. (Erra & Pekkinen 2008, 22, 92, 95, 97, 224-252.)

Pikku Huopalahden kaavoitus alkoi vuonna 1979 ja ensimmäiset asukkaat pääsivät muuttamaan uusiin taloihin vuonna 1999. Pikku Huopalahteen rakennettiin muun muassa päiväkoteja, oma koulu, lastenkirjasto ja elintarvikekauppoja. (Somervuo 1999, 53, 61.) Pikku Huopalahti ei ole oma kaupunginosansa. Se on rakennettu ympäröivien kaupunginosien laajennukseksi, mutta se muodostaa ominaisuuksiltaan oman kokonaisuutensa. Pikku Huopalahden ajateltiin sulautuvan osaksi muita kaupunginosia, vaikka tiedossa oli myös oman paikallisen identiteetin muotoutuminen. Kadut, aukiot ja talot ovat kaikki erilaisia ja jokaisella paikalla on oma luonteensa. Väestörakenne on myös monipuolista. Pikku Huopalahti eroaa rakentamistavaltaan viereisiltä alueiltaan; Ruskeasuosta, Haagasta, Munkkiniemestä ja vanhasta Meilahdesta. (Visanti 1999, 42-44, 51.)

2.4 Meilahden seurakunta

Meilahden seurakunta on perustettu vuonna 1956 ja edustaa tällä hetkellä keskisuurta seurakuntaa jäsenmäärän ollessa noin 12 000. Meilahden seurakunta sijaitsee Helsingin Meilahdessa, mutta alueellisesti siihen kuuluvat Meilahden,

Ruskeasuon, Laakson, Seurasaaren, Länsi-Pasilan sekä Pikku Huopalahden alueet. Seurakunnan toimipisteitä ovat: Meilahden kirkko, Länsi-Pasilan kappeli, Pikku Huopalahden seurakuntakeskus ja Ruskeasuon seurakuntakoti. Meilahden seurakunnan messuja on eri toimipaikoissa, mikä mahdollistaa monimuotoisen messuelämän. ”Jumala on läsnä – ilosanoma ja armo elämän arkeen!” on Meilahden seurakunnan toiminta-ajatuksena. Seurakunta palvelee koko alueen väestöä toiminnan sekä kohtaamisten kautta ja haluaa olla uskoa synnyttävä ja vahvistava yhteisö. (Meilahden seurakunta i.a.)

Meilahden seurakunta tarjoaa lapsille kerhotoimintaa, muskaritoimintaa, pyhäkoulua, leirejä ja retkiä. Partio ja seurakunta tekevät myös yhteistyötä. Varhaisnuorisotyöllä on olemassa muun muassa kädentaito-, liikunta- ja näytelmäkerhoja, joista vastaa varhaisnuorisotyöstä vastaava nuorisotyönohjaaja. Perheille ja lapsille on tarjolla myös perhekerhoja, toiminnallisia puuhamessuja sekä mukulamessuja. Lapsityöhön kuuluvat päiväkerho sekä iltapäiväkerho. Päiväkerho on tarkoitettu 3-6-vuotiaille lapsille ja iltapäiväkerho 7-8-vuotiaille. (Meilahden seurakunta i.a.)

Seniורי-ikäisille seurakunta tarjoaa erilaisia piirejä: Meilahden kirkolla Miesten maanantaiseura, Naisten Forum ja Torstaipiiri, Länsi-Pasilassa Varttuneen väen päiväkahvit ja Kohtaamispaikka sekä Ruskeasuolla Äiti Teresa -piiri. Meilahden seurakuntaan on mahdollista lähteä mukaan myös vapaaehtoistoiminnan kautta. Vapaaehtoistoimintaa koordinoi vapaaehtois- ja aluetoiminnan vastuuryhmä. Vastuuryhmä kehittää seurakunnan vapaaehtoistoimintaa ja kouluttaa vapaaehtoistoiminnan piirissä toimivia henkilöitä. Yhdessä muiden vastuuryhmien kanssa sovitaan erilaisten tehtävien hoidosta seurakunnassa. (Meilahden seurakunta i.a.)

2.5 Leikkipuisto Viiri

Leikkipuisto Viiri sijaitsee Pikku Huopalahdessa. Puistoa ympäröivät pikkujoet puusiltoineen ja lampi. Viirissä voi esimerkiksi leikkiä, pelata ja osallistua puiston toimintaan. Viiripuisto on avoin kohtaamis- ja toimintapaikka kaikenikäisille

asukkaille. Alueen asukkailla on mahdollisuus ideoida ja toteuttaa toimintaa puistossa ja ottaa se omakseen. Viirin toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille ja aikuisille avoin ja monipuolinen vapaa-ajanviettopaikka, jossa on turvallinen ja myönteinen ilmapiiri. Viirissä on myös tarjolla koululaisille iltapäivätoimintaa. (Helsingin kaupunki 2011.)

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Vanhuus ja ikääntyminen

Vanhuus merkitsee hitaampaa tai nopeampaa fyysisen ja psyykkisen kunnon heikentymistä. Vanhenemiseen liittyy myös erilaisia sairauksia. (Jyrkämä 2007, 268.) Vanhuus on rajattu yleensä eläkeiän eli 65 ikävuoden perusteella, mutta fyysinen toimintakyky säilyy melko hyvin 75 ikävuoteen saakka, jolloin vanhusnimitystä olisi tarkoituksenmukaista käyttää vasta 75 vuotta täyttäneistä (Lipponen 2004, 23).

Vanhuusvaihe on jaettu kolmanteen, neljänteen ja viidenteen ikään pidentyneen elinajan seurauksena. Ikävaiheet erottuvat toisistaan toimintakyvyn ja palvelutarpeen perusteella. Kolmanneksi iäksi katsotaan lukeutuvan 60-74 (tai 79) -vuotiaat, neljänteen ikään 75-85-vuotiaat ja viidennessä iässä ovat 86-vuotiaat ja vanhemmat. Vanhenemiseen liittyy sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia. Toimintakyky heikkenee, mutta ikääntymisen positiivisena ulottuvuutena elämäkokemus, taidot ja viisaus lisääntyvät. Vanhuksilla on sosiokulttuurisia, ympäristöön liittyviä sekä henkisiä voimavaroja. Hiljaisen tiedon ja muistelun merkitys korostuvat ikääntyessä. (Sarvimäki & Heimonen 2010, 17, 19, 27.)

Vanhuuden tärkeimpinä kehitystehtävinä koetaan menetysten kohtaamiset, uusien ihmissuhteiden muodostaminen, aktiivisuuden säilyttäminen, elämän rajallisuuden tiedostaminen sekä oman elämänkulun näkeminen osana suurempaa kokonaisuutta. Riittävä jatkuvuuden tunne suhteessa itseensä, elettyyn ja elämittömään elämään ovat keskeisinä pidettyjä ikääntyvän ihmisen elämässä. Ihminen itse vaikuttaa elämäntavallaan vanhenemiseensa ja erityisesti psyykkisillä, sosiaalisilla sekä liikunnallisilla toiminnoilla voi lisätä elinvuosien määrää. (Ruoppila 2008b, 402, 407.) Sosiokulttuurisessa vanhuskäsityksessä vanhenevista pidetään historiallisena, kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen mukaan vanheneminen on uusi mahdollisuus ja korostaa sen moninaisuutta. Ikääntymisessä kiinnitetään huomio vahvuuksiin ja voimavaroihin. (Koskinen 2007, 36.)

Väestö ikääntyy ja ikääntyvien elämänlaatu tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Varhainen puuttuminen sekä toimintakykyä ylläpitävä toiminta ennaltaehkäisevät ongelmien kasaantumista. Vanhempien ihmisten arvostus vähenee ja sukupolvien välinen kunnioitus sekä yhteenkuuluvuus heikkenevät, jos ikääntyneitä pidetään vain yhteiskunnan taakkana. Palvelurakenteet vaativat muutosta, jotta uudentyyppiset ehkäisevät ja kuntouttavat työmenetelmät voivat toteutua. (Eloranta & Punkanen 2008, 7.) Yhteiskunnan tarkastelu vanhuuden yhteydessä on erityisen tärkeää silloin, kun taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset ovat nopeita (Jyrkämä 2003, 13).

3.2 Lapsuus

Lapsuus on perustan luomista kaikelle kehitykselle. Lapsen kehityksen perustana on hänen ja häntä hoitavan aikuisen keskinäinen vuorovaikutus. Syntymästään saakka lapsi on heti aktiivinen aloitteentekijä, joka ilmoittaa fyysisestä ja psyykkisestä tilastaan erilaisilla itkuilla. Varhaisiin ikävuosiin kuuluu kielen oppiminen, millä on merkitystä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, oppimisessa ja ajattelussa. Lapsen varhaiset ikävuodet ovat merkityksellisiä myös taiteeseen, esimerkiksi kirjallisuuteen, musiikkiin ja piirtämiseen tutustuttamisessa. Varhaislapsuudessa alkaa myös sosiaalistaminen ja sosiaalistuminen kulttuuriin, arvoihin ja asenteisiin. (Ruoppila 2008a, 30, 33, 37.)

Lapsuus on oma erityinen elämänvaihe, eikä se ole pelkästään valmistautumista nuoruuteen tai aikuisuuteen. Lapsuudessa muun muassa luovuus, mielikuvitus ja leikkimisen taito ovat asioita, joita tulisi vaalia. Lapsi syntyy aina ympäröivään yhteiskuntaan, kulttuuriin ja johonkin perheeseen. Suhtautumisemme muihin ihmisiin tai maailmaa kohtaan juontuu lapsuudestamme, sillä lapsuus säilyy meissä aikuisuuteen. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2007, 10-12.) Lapsi oppii ja kehittyy, kun hän kokee erilaisia asioita. Luontaisesti lapsi on utelias ja oppii uutta vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lasta auttaa kokemusten sisäistäminen ja syventäminen, kun hän pääsee pohtimaan niitä yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Havainnoinnilla, keskusteluilla ja piirrosten kautta voidaan saada selville lapsia kiinnostavat asiat. Lapsen op-

piminen ja kehittyminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään jatkuvasti. Lasten tulisi saada paljon kokemuksia ympäristöstä, kuten retkistä erilaisiin kohteisiin ja monipuolisista työtehtävistä. Lasten kanssa tulisi myös keskustella erilaisista asioista. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2008, 197, 208.)

3.3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta pohjautuvat pedagogisten menetelmien hallintaan. Varhaiskasvatuksen perustaan kuuluvat erityisesti varhaiskasvatuksellinen tieto, kasvatustiede, monitieteinen tieto sekä tutkimus. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita ovat erityisesti päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin toiminta. Varhaiskasvatusta tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Sisällöltään laadukas varhaiskasvatus on toiminnaltaan monipuolista edellyttäen yhteistyötä eri tahojen kanssa. Vanhempien sekä kasvatuksen ammattilaisten yhteistyö, kasvatuskumppanuus, on merkittävää lapsen kasvatustehtävän kannalta. Varhaiskasvatukseen sisältyy seuraavia sisällöllisiä orientaatioita: matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen. Orientaatioiden avulla on tarkoitus antaa lapselle valmiuksia ymmärtää ympäröivän maailman ilmiöitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Lapsi saa kokea maailmaa eri tavoin varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden kautta. Kasvattajille orientaatiot antavat kehyksen, jonka avulla he voivat huolehtia monipuolisesta tukemisesta lapsen kasvussa ja kehityksessä. Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio tutustuttaa lasta muun muassa entiseen aikaan ja esimerkiksi eri-ikäisten ihmisten kertomukset havainnollistavat lapselle vaikkapa isovanhempien aikaa. Kasvattajat hyödyntävät tietoutta lasten ikäkau-

sista, ryhmän koostumuksesta ja lapsista yksilöinä valikoidessaan orientaatioiden sisältöjä. (Vilen ym. 2007, 198-199.)

3.4 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus merkitsee varhaiskasvattajien sekä vanhempien välistä kasvatusyhteistyötä. Kasvatuskumppanuudessa tasavertainen vuorovaikutus sekä varhaiskasvattajien ja vanhempien roolien syventäminen on merkittävää päivähoidon sekä perheiden yhteistyössä. Ammatillaisen toimintaan kuuluu edistää keskinäistä kuulemistä, kunnioitusta, tasavertaisuutta sekä dialogisuutta päivähoidossa olevien lasten ja perheiden kanssa. Ammatillisilla sekä vanhemmilla on erilaista tietoa lapsesta, ja on olennaista jakaa sitä keskenään. Varhaiskasvattaja kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla tuo osaamisensa, tietonsa ja taitonsa vanhemmalle sekä lapselle. Kumppanuudessa huomioidaan myös, miten vanhemman tuntemus lapsestaan tulee kuulluksi ja arvioiduksi yhdessä. Kunnioitus ja vastuun jakaminen ovat kasvatuskumppanuuden perusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17-19.)

3.5 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa peruskysymykset ovat ihmiskuvassa. Yhteiskuntaan integroituminen, yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde muodostavat sosiaalieettisen perusongelman sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan ajattelutapaa ja se muodostaa ammatillisen perustan sosiaaliselle kasvatukselle. Sosiaalipedagogisessa suuntautumisessa hahmotetaan työn lähtökohdat, tarkoitus ja toimintamuodot sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 14, 18.)

Sosiaalipedagogiikan suuntaukseen kuuluu sosiaalikultuurinen innostaminen. Innostamisella pyritään luomaan yhteiskuntaa, jossa ihmisten omalla osallistumisella saadaan aikaiseksi solidaarisuuden arvoja. Sosiokulttuurisen innostamisen onnistumisen perusedellytyksiä aidon yhteisön rakentumisessa on toiminta muiden kanssa. Ihmiset jakavat yhteiset unelmat sekä tavoitteet paremmasta.

Innostamisen lähtökohdaksi tarvitaan yhteisöllisiä vuorovaikutussuhteita. (Kurki 2000, 14, 44, 129.)

3.6 Kirkon lapsi- ja varhaisnuorisotyö

Keskeisenä lähtökohtana kirkon kasvatustyössä on kasteopetus. Kristinuskon perusteita opetetaan päiväkerhoissa, pyhäkouluissa ja rippikouluissa. Varhaiskasvatusta seurakunnan toiminnassa tapahtuu lapsi- ja perhetyössä. Haastetta työlle asettaa ikäryhmän laajuus ja erilaiset elämänvaiheet. (Kääriäinen, Ketola, Niemelä, Palmu & Salomäki 2008, 117, 123.)

Evangelisluterilaisessa kirkossa lapsityö on rakentunut kerhotyön ja pyhäkoulutyön varaan. Pyhäkoulutyö on muokkautunut yhteiskunnan rakennemuutosten mukana. Päiväkerhotyö on vähitellen kehittynyt tarpeen mukaan pitkälti kotien toivomuksesta. Lapsille on haluttu virikkeellistä toimintaa ja päiväkerhotyöllä on tuettu vanhempien kasvatustehtävää sekä annettu kasteopetusta. (Alopaesus-Karhunen & Wennermark 2004, 13, 15, 17.) Päiväkerhoissa olevat lapset ovat iältään 3-6-vuotiaita.

Seurakunnissa lapsityön toiminnan suunnittelussa on otettava tarkasteluun kasvavan lapsen näkökulma ja esimerkiksi eri ikäkausien vahvuustekijät. Kirkon lapsityössä on uskonnolliselta taustaltaan erilaisia lapsia. Uskonnollisen uskon lisäksi opetuksessa tulisi olla erilaisia tekijöitä lasten uskonnollisen ymmärryksen omaksumisessa sekä lapsen persoonallisen, sosiaalisen ja hengellisen kehityksen saralla. (Kallioniemi 2004, 52-53.)

Varhaisnuorisotyö kirkossa on suunnattu 7-14-vuotiaille tytöille sekä pojille. Seurakunnat tarjoavat toimintana erilaisia kerhoja, leirejä sekä retkiä. Varhaisnuorisotyössä tuetaan kokonaisvaltaista kasvua ja huomioidaan hengelliset tarpeet. Toimintaa on yhteistyössä koulujen, järjestöjen sekä perheiden kanssa. (Sakasti.evl.fi i.a.) Vuoden 2010 lapsi- ja nuorisotyön mission, vision sekä strategian *Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa*, tavoitteena oli muun muassa, että lapsi ja nuori saa kohdata välittäviä ihmisiä, olla oma itsensä ja kohdata

rakastavan Jumalan. Strategia koskee lasten, varhaisnuorisoi-ikäisten, rippikou- lulaisten sekä nuorisotyön toimintaa. (Kirkkohallitus 2010.)

Iltapäiväkerhosta on tullut luonteva osa kirkon toimintaa, jossa kristillinen kasva- tus toteutuu eri toimijoiden yhteistyönä, merkittävimpana koulun kanssa (Hyys- tinmäki-Suomi 2004, 265). Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on osa kirkon kasvatustyötä. Lapsi saa viettää, esimerkiksi iltapäivää turvallisen aikuisen seu- rassa, eikä kotona yksin. Toiminnassa painottuvat kristillinen kasvatus, moni- puolinen toiminta, yhteistyö vanhempien kanssa ja lapsesta välittäminen. Toi- mintaa seurakunnissa ohjaavat lastenohjaajat tai kirkon nuorisotyönohjaajat. (Sakasti.evl.fi i.a.)

3.7 Kirkon vanhustyö

Yhteiskunnan väestöllinen muutos ja kirkon nykyiset strategiat ovat haastaneet kirkkoa pohtimaan vanhustyötään. Seurakunnat ovat uudenaikaisessa tilanteessa, jossa vanheneminen tulisi huomioida toiminnassa. Tavoitteena on myös luoda hyvää yhteistyötä eri toimijatahojen kanssa, sillä monelta kunnalta löytyy jo oma vanhuspoliittinen strategia. (Sakasti.evl.fi i.a.)

Kirkon vanhustyön linjaukset vuoteen 2015 asti löytyvät vanhustyön strategias- sa sisältäen kirkon vanhustyön arvot, perustehtävän ja vision. Strategia valmis- tui vuonna 2005 yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, lääninhallituksen, vanhustyön- ja kristillisten järjestöjen sekä seurakuntien edustajien kanssa. Strategialla on haluttu luoda perusteet, suuntaviivoja ja tavoitteita kirkon van- hustyölle. Strategiaan on laadittu kehittämistavoitteita ja niihin liittyviä toimenpi- de-ehdotuksia. Tavoitteet ovat muun muassa toiminnallisten painopisteiden- muutoksessa, laadun ja verkostotyöskentelyn kehittämisessä, toiminnan tur- vaamisessa ja tiedottamisessa. Tulevaisuudessa kirkko haluaa toiminnallaan edistää inhimillisen vanhuuden kokemista ja pitää vanhuksen elämää arvok- kaana ja kunnioitettavana. (Sakasti.evl.fi i.a.)

Kirkko on äskettäin julkaissut lisäksi kasvatuksen strategiset suuntaviivat sisältäen viisi teemaa: kasvatuksen olemus, kasteen merkitys, osallisuus ja osallistuminen, ihmisarvo ja turvallisuus sekä kasvun tukemisen keskeiset tehtävät elämänkaareissa. Strategiassa kasvatusta nähdään tukemisena ja kokonaisvaltaisena mahdollistamisena kaikenikäisten kanssa. Kasvatusta tehdävää halutaan toteuttaa myös niin, että kaikenikäiset kohtaavat toisiaan. (Sakasti.evl.fi i.a.)

3.8 Sukupolvikäsitys ja sukupolvien välinen vuorovaikutus

Kaikissa yhteiskunnissa on ollut aina sukupolvien kiertokulkua, jonka ytimenä ovat vaikuttaneet kolmen eri sukupolven välinen yhteys. Elämä on perustunut ketjuun, jossa nuori sukupolvi kasvaa elämään, aikuiset kantavat vastuuta ja vanhimmalla sukupolvella on perinteen välittämisen tehtävä sekä valmistautuminen elämästä poistumiseen. Tämä ketju on luonut perustaa vanhusten kunnioittamiselle. (Lindqvist 2002, 239.)

Ikävaihe- tai ikäryhmäsukupolvista puhuttaessa tarkoitetaan tietyn yhteiskunnan lapsia, nuoria, keski-ikäisiä ja vanhoja, eikä heidän tarvitse olla sukulaissuhteissa (Marin 2007, 41). Sukupolvi erottaa lapset aikuisista. Sukupolvet ovat jatkuva ketju suvun näkökulmasta, jossa elämä siirtyy vanhemmilta lapsille. Yhteiskunnallisena käsitteenä sukupolvi määritetään iän ja elämänkaaren mukaan ja sillä tarkoitetaan samanikäistä ikäpolvea. Tietty ikäryhmä muodostaa oman sukupolven samanlaisine elämänkokemuksineen. Sukupolven käsite on hyvä ymmärtää useasta näkökulmasta, esimerkiksi kasvatusta ajatellen. (Korhonen 2006, 52-54.)

Vanhustyön näkökulmasta sukupolvia yhdistävä työ on luonnollisten yhteyksien edistämistä eri sukupolvien välillä. Myytti vanhuuden viisaudesta elää suomalaisessa kansanperinteessä. Vanhoilla ihmisillä on ajateltu olevan kokemustietoa arjen eri tilanteista ja kulttuurin ylläpitäminen on ollut vanhimman sukupolven ansiota. Palvelukulttuuri ja kaupunkisuunnittelu ohjailevat ihmisten asumista ja elämänlaatua. Hoiva- ja hoitokulttuureissa eri ikäryhmät erotetaan perinteisesti toisistaan. Lapset sekä nuoret ovat päiväkodeissa ja kouluissa ja vanhuksat

keskitetään vanhainkoteihin. Sukupolvien välinen yhteistyö voisi lähteä siitä, että asuinalueille luodaan luonnollisia kohtaamispaikkoja kaiken ikäisille. Huomiota on kiinnitettävä myös toiminnan sisältöön sukupolvien yhdistämisessä, sillä samassa pihapiirissä voi olla päiväkotia ja vanhainkoti, mutta niiden välillä ei ole yhteisiä toimintoja. Perusasioita, kuten ruokailu tai ulkoilu, voitaisiin tehdä yhdessä. Päivähoidossa sekä koulussa olisi hyvä lisätä vanhusmyönteisyyttä ja edistää sukupolvien välistä yhteistyötä. Lapset ja nuoret voivat saada kiinnostusta sukupolvien ketjussa, kun he kuulevat aikaisemmista elämäntavoista ja leikeistä. Ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa rakentuu sosiaalinen pääoma. (Suomi 2003, 180-182.)

Eri sukupolvien saattaminen yhteen on tärkeimpiä tavoitteita sukupolvityössä. Muistelutyö on sukupolvityön eräs toimintamuoto. Ikääntyneet saavat jakaa nuorille elämäkokemuksiaan ja tätä kautta he voivat myös kokea itsensä tarpeellisiksi. On tärkeää, että lapset ja nuoret voivat saada osansa ikäihmisten kokemustiedosta. Muistellessaan ikäihmiset siirtävät nuoremmille sukupolville elämäkokemustaan. Erilaisia kohtaamispaikkoja tulisikin tarjota sukupolvien välille, jotta vuoropuhelu mahdollistuisi ja ikäihmisten elämäkokemus ja hiljainen tieto siirtyisivät eteenpäin. (Hohenthal-Antin 2009, 102-103.)

Viime vuosina sukupolvien välinen vuorovaikutus on noussut kiinnostuksen kohteeksi. Perheen rakenteen muuttuminen yhteiskunnallisten ja taloudellisten muutosten takia on lisännyt kiinnostusta. Muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaimmin vanhusten sosiaalisiin suhteisiin. Sukupolvien välisissä suhteissa tarkastelunäkökulmana on ollut auttaminen, vaikuttaminen, vuorovaikutus ja kiintymys. On tutkittu muun muassa, kuinka paljon sukupolvien jäsenillä on vuorovaikutusta muiden sukupolvien jäsenten kanssa. Vanhusten sosiaalisissa verkostoissa lapset ovat tärkein ryhmä. Vanhuksen fyysiset rajoitukset eivät estä hänen mieltänsä vapaaseen kuvitteluun tai muistamaan. Lasten ja omaisten kanssa tapahtuva vuorovaikutus tukee muistelua. (Lipponen 2004, 24-25.)

3.9 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Ihmisten välinen toiminta ja vuorovaikutus viittaavat yhteisöllisyyteen. Yksilöllisyyden korostaminen ei riitä ihmisten kohtaamisessa ja hoitamisessa, vaan yhteisöllisyyden merkitys ihmiselle on muistettava. Sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa yhteisöllisyys perustuu ymmärtämiseen. Keskustelemalla ja kuuntelemalla oma ymmärrys toista ihmistä kohtaan voi laajentua. Nyky-yhteiskunnassa monen ikääntyneen sukulaiset ovat muuttaneet muille paikkakunnille tai toiseen maahan. Sukujen sisäinen yhteisöllisyys heikentyy. (Eloranta & Punkanen 2008, 189-190.)

Ikääntymisen ja eläkkeelle siirtymisen myötä ihmiset menettävät vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi työpaikoilla ja vetäytyvät pois luottamustoimista. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää saada vaikuttaa yhteiskunnassa. Ikääntyneiden rooli osallistumisessa ja osallisuudessa on tärkeä. Osallistuminen on aktiivista vaikuttamista tärkeisiin asioihin ja osallisuuteen sisältyy lisäksi kokemuksellisuuden ja mukana olon tunne. (Koskinen 2007, 31.) Osallisuus on prosessi, jossa yksilö osallistuu sosiaalisen yhteisön käytänteisiin ja rakentaa identiteettiään suhteessa näihin yhteisöihin (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 13).

Ihmisillä on oikeus ihmissuhteisiin heikentyneestä toimintakyvystä huolimatta. Oikeus olla osallisena ja arvostettuna yhteisöissä sekä yhteiskunnassa ovat merkkejä ihmisarvoisesta vanhuudesta. Osallisuus voi merkitä mahdollisuutta vaikuttaa oman elinympäristön kehittämiseen tai iäkkäiden hyvinvointia voi tukea saattamalla kanssakäymiseen nuorempien ikäryhmien kanssa. Erityisesti seurakunnat ja järjestöt tukevat vanhusten osallistumisen mahdollisuuksia. (Kivelä & Vaapio 2011, 21.) Kirkko on nostanut esiin osallisuuden merkitystä uusimmassa strategiassaan, jossa osallisuus huomioidaan jo strategian nimessä; Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Kirkon missio, visio ja arvot pohjautuvat osallisuuteen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Osallisuus mainitaan kuuluvan palveluita ohjaaviin arvoihin ikäihmisten palveluiden laatusuosituksessa. Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden turvaaminen kuuluu kaikkeen vanhustyöhön. Kuntien, seurakuntien ja järjestöjen toimijoiden olisi

hyvä tehdä yhteistyötä keskenään sekä iäkkäiden omaisten kanssa sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Vuonna 2007 evankelis-luterilainen kirkko on laatinut ”Kirkon sosiaalifoorumin teesit” ihmisarvoisen vanhuuden toteuttamiseksi. Teeseissä mainitaan ihmissuhteiden sekä osallisuuden olevan myös vanhusten hyvän elämän merkkejä. Teesit kohdistuvat myös vanhustenhoitoon ja asemaan. Hyvän hoidon järjestäminen yhteiskunnassamme esitetään arvovalintana eikä taloudellisena kysymyksenä. (Kivelä & Vaapio 2011, 106-107.)

4 TUTKIMUKSELLISET LÄHESTYMISTAVAT

4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada Pikku Huopalahden sekä Ruskeasuon alueelle lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta sekä lisätä yhteisöllisyyttä. Opinnäytetyöni sisälsi yhteistyön käynnistämistä ja uusien toimintojen kokeilemistä. Toimin hankkeessa käynnistäjänä eri toimijoiden välillä. Tarkoituksena oli uusien toimintojen ideointi, suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi yhdessä senioreiden sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Tavoitteena oli myös luoda toimivaa mallia ikäihmisten ja lasten välisille kohtaamisille, jotta toiminta voisi jatkua luodulla mallilla opinnäytetyöni sekä hankkeen päättymisen jälkeen. Mallia voisi hyödyntää myös muiden toimijoiden kanssa sekä mahdollisesti muilla asuinalueilla. Seniorit, lapset ja erityisesti varhaiskasvatusikäiset lapset olivat opinnäytetyöni kohderyhmänä.

Toteutin kehittämistyötä keväästä syksyyn pitkälti itsenäisesti pitämällä yhteyttä senioreihin ja yhteistyökumppaneihin puhelimitse, tekstiviestein, sähköpostilla sekä tapaamisilla. Suunnittelin asioita vähitellen tilanteiden etenemisen mukaan. Kokosin ihmiset paikalle toimintahetkiin ja toimin eräänlaisena linkkinä yhteistyötahojen sekä senioreiden välillä. Toteutuneissa toimintahetkissä olin välillä enemmän ohjaajana ja toisinaan vain toimintahetkien havainnoijana. Toimintahetkien jälkeen keräsin palautetta suullisesti osallistujilta. Hetkien jälkeen sovimme yhdessä aina jatkosta ja seuraavista toimintahetkistä. Viimeisissä toimintahetkissä yritin antaa vastuun siirtyä hiljaksen senioreille ja yhteistyökumppaneille.

Kohtaamisia kotikulmilla -hanke on kokonaisuudessaan laaja hanke, johon kuuluu erilaisia osa-alueita. Toimintani kohdistui hankkeen yhteen osa-alueeseen; sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Pääasiallisena tehtävänäni oli erityisesti lisätä toimintaa alueelle ja havainnoida toimintahetkiä. Toimintahetket olivat erilaisia eri toimijoiden kanssa.

4.2 Toimintatutkimus

Opinnäytetyöni on toimintatutkimuksellinen työ. Toimintatutkimuksen tarkoitus on muuttaa tutkittavaa todellisuutta ja sosiaalisia käytäntöjä tuomalla tutkittavat ihmiset aktiivisiksi osallisiksi tutkimuksessa. Melkein mikä vaan ihmiselämään liittyvä piirre voi olla kohteena toimintatutkimuksessa. Toimintatutkimuksia yhdistää käytäntöön suuntautuminen, pyrkiminen muutokseen sekä tutkittavien osallistuminen tutkimusprosessiin. Olennaista uuden tiedon tuottamisen ohella on pyrkiä erilaisten asioiden muutokseen edistämällä niitä tavalla tai toisella. (Kuula 2001, 9-11.) Toimintatutkimus tuottaa uutta tietoa ja samalla kehittää toimintaa (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 33). Opinnäytetyössäni pyrin saamaan siihen osallistuneet ihmiset aktiivisiksi osallisiksi prosessissa.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, jossa aineistoa kerätään havainnoimalla tai haastatteleamalla. Molemmissa menetelmissä on määriteltävä etukäteen se, mistä ollaan kiinnostuneita, jotta saadaan kerättyä tarkoituksenmukaista aineistoa. (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 67.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu tutkimusta arvioidessaan pohtimaan ratkaisujaan sekä työnsä luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on myös keskeinen tutkimusväline ja tärkein luotettavuuden kriteeri. Arviointi luotettavuudesta liittyy koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 2008, 208-210.)

4.3 Aineistonkeruumenetelmät ja analysointi

Opinnäytetyössäni olen havainnoinut lasten ja senioreiden välistä vuorovaikutusta, kerännyt palautetta suullisesti toimintahetkiin osallistuneilta ja haastatellut senioreita. Pidin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjasin suunnitelmia, toimintahetkien sisältöjä ja havaintoja. Kirjasin palautteen toimintahetkien jälkeen muistiin. Kuvailin hankkeen ja opinnäytetyön prosessia ja hyödynsin hankkeen aikana kirjoittamaani hankepäiväkirjaa. Havainnoinnit, haastattelut, palautteet ja tutkimuspäiväkirja olivat aineistonkeruumenetelmiäni.

Prosessissa tapahtuneet asiat liittyvät tiivistä toisiinsa ja samoin aineiston analyysia tapahtuu läpi raportoinnin. Tutkimuksen vaiheisiin kuuluvat aineistonkeruu, analysointi, tulkinta ja raportointi voivat kietoutua yhteen. Tutkimusprosessia ei ole aina helppo jakaa osiin, vaan laadullisessa tutkimuksessa tulkinta voi jakautua koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 2008, 16.) Opinnäytetyössäni olen kerännyt aineistoa pitkin prosessia sekä tehnyt analyysia samanaikaisesti. Aineistot kietoutuvat kokonaisprosessiin.

Toimintamuoto	Aineiston keruun tapa	Syntyneet aineistot	Määritellyt kohteet	Aineiston käsittely
<ul style="list-style-type: none"> • Iltapäivätoiminta Viiri • Iltapäiväkerho srk • Päiväkerho srk 	Havainnointi haastattelut, suulliset palautteet	Havainnointi päiväkirjassa, teemahaastattelut, muistiinpanot palautteista	Vuorovaikutuksen kokeminen, toteutuminen, kontaktit, sisältö, ilmapiiri, toiminnan jatkuminen	Miellekartat, teemoittelu, samankaltaisuudet, eroavaisuudet, vertailu, tiivistäminen tulkinta, kuvaaminen
<ul style="list-style-type: none"> • Palautekeskustelu 	Suullinen palaute	Muistiinpanot päiväkirjassa	Kokemukset, toiveet, vuorovaikutus	Tiivistäminen, tulkinta, kuvaaminen

4.3.1 Havainnointi

Havainnoinnilla voidaan saada tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta. Havainnoinnilla pääsee tutkimaan todellisessa elämässä tapahtuvia asioita. Vuorovaikutuksen tutkimuksessa tai nopeasti muuttuvissa tilanteissa havainnointi on erinomainen menetelmä. Havainnointi voidaan jakaa systemaattiseen havainnointiin sekä osallistuvaan havainnointiin. Systemaattisessa havainnoinnissa havainnoija on ulkopuolinen, kun taas osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu havainnointikohteen toimintaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 213-214.) Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija voi olla enemmän tutkijan roolissa tai enemmän toimijan roolissa. Näistä rooleista käytetään nimityksiä havainnoija osallistujana sekä osallistuja havainnoijana. (Metsämuuronen 2008, 43.)

Käytin opinnäytetyössäni osallistuvaa havainnointia, jonka avulla olin välillä enemmän osallistujana ja ajoittain enemmän havainnoijana. Suurimmassa

osassa toimintahetkistä olin kuitenkin osallistuvana havainnoijana. Ohjasin tilannetta tai keskustelin mukana toimintahetkissä tehden samalla havaintoja vuorovaikutuksesta.

4.3.2 Haastattelu

Haastattelulajeja on useampia ja niitä lajitellaan sen mukaan, millainen haastattelutilanne on. Haastattelut voidaan jakaa esimerkiksi strukturoituun eli lomakehaastatteluun, teemahaastatteluun ja avoimeen haastatteluun. Haastatteluita voi toteuttaa yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Tiedonkeruun muotona ryhmähaastattelu on tehokas, sillä tilanteesta saadaan tietoja usealta henkilöltä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelua analysoitaessa tulee ottaa huomioon kuitenkin ryhmässä vallitseva henki, esimerkiksi joku voi domioida tilannetta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 208-210.)

Käytin työssäni teemahaastattelua ja yhden haastattelun tein ryhmähaastatteluna ja toisen yksilöhaastatteluna. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Tyypillistä teemahaastattelulle on tiedossa olevat aihepiirit eli teemat, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47-48.)

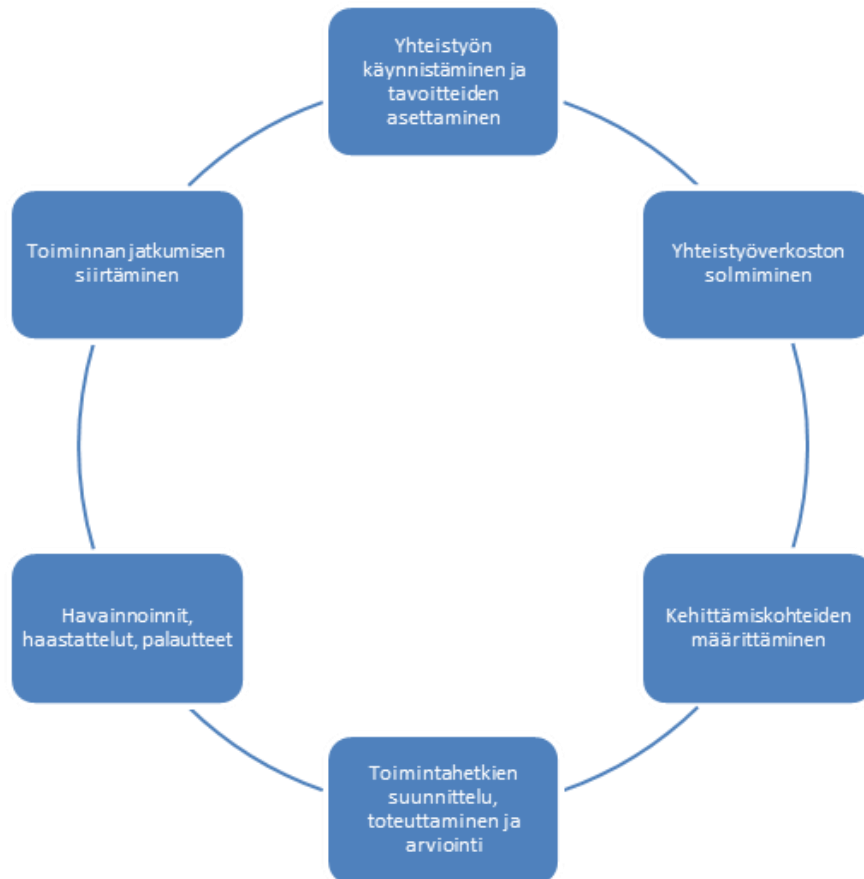
4.4 Prosessiarviointi

Prosessimainen eteneminen sekä useat ratkaisuvaihtoehdot ovat tyypillistä kehittämistyölle. Prosessin alussa asetetut tavoitteet voivat muuttua prosessimaisen etenemistavan aikana. Kehittämishankkeisiin tärkeänä osana kuuluu arviointi. Arviointi toimii palautteena ja hankkeen ohjaamisen välineenä prosessiarvioinnissa. Prosessiarvioinnissa pelkillä lopputuloksilla ei voida tehdä päätelmiä toiminnan ja tulosten yhteyksistä. Olennaista on havainnoida koko prosessia ja prosessin aikana tapahtuneita asioita. Kehittämistyöhön kuuluu myös itsearviointi. Osallistuneiden reflektioiva ote on keskeistä kehittämisessä. Kehittämistä voidaan ohjata kohti tavoitteita seurantatiedon, palautteen ja reflektion pohjalta. (Seppänen-Järvelä 2004, 19-20, 24-25.)

Prosessiarviointi on ollut olennainen osa opinnäytetyötäni. Prosessin aikana keräsin aineistoa senioreilta, lapsilta ja yhteistyökumppaneilta arviointia varten. Havainnoinneilla, haastatteluilla ja palautteilla sain arviointiaineistoa. Arvioin omaa toimintaani prosessin aikana sekä lopussa itsereflektoinnilla. Prosessia olen arvioinut kokonaisuudessaan ja pyrkinyt löytämään erilaisia prosessiin vaikuttaneita tekijöitä arvioinnin tueksi.

5 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

Tutkimusprosessini sisälsi erilaisia vaiheita, jotka olen kuvannut alla olevalla prosessikaaviolla.

5.1 Kehittämishankkeen taustaa

Keväällä 2011 aloittamassani kehittämishankkeessa Kohtaamisia kotikulmilla -hanke tuli hiljalleen tutummaksi ja hahmotin hanketta kokonaisuudessaan paremmin erityisesti tutustuessani Pihla Putkosen tekemään opinnäytetyöhön Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta. Pihlan opinnäytetyön perusteella alueella riitti kehitettävää ja yhteisöllisyyden lisääminen olisi keskeistä. Sukupolvien vä-

listä vuorovaikutusta oli toivottu. Kehittämistyöni yhdeksi tavoitteeksi asetettiin jonkinlaisen toimivan mallin luomista sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueille. Hankkeessa haluttiin lisäksi lisätä yhteistyötä päiväkotien, koulujen, seurakunnan sekä senioriasukkaiden kanssa. Vuorovaikutuksen lisääminen sekä senioreiden osallisuuden vahvistaminen alueella olivat myös tavoitteena.

Tartuin haasteeseen kohtaamisten lisäämiseksi ensin taustatyöskentelyllä. Tein taustatutkimusta aiemmista tutkimuksista ja opinnäytetöistä sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Tutustuin koko hankkeeseen, jotta tuntisin hanketta ja pystyisin kertomaan siitä muille ja voisin yrittää solmia yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Taustatutkimuksella selvitin alueella olevia toimijoita ja toteutettavaa toimintaa. Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueella on esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämää Kylämummi ja -vaari koulutusta, josta saadaan päiväkoteihin esimerkiksi oma kylämummi. Kehittämishankkeeni alussa olin mukana MLL:n järjestämässä Kylämummi ja -vaari koulutuksessa. Taustatutkimuksen jälkeen mietimme projektikoordinaattorin kanssa yhdessä potentiaalisia päiväkoteja, kouluja ja muita toimijoita, joita voisi lähestyä kevään aikana. Samalla mietin myös omia kiinnostukseni kohteita liittyen sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen eli minkälaista toimintaa näiden ryhmien välillä voisi toteuttaa.

Pikku Huopalahdessa Asumispalvelukeskus Wilhelmiinan vieressä on myös Miina Sillanpään Säätiön sekä Helsingin kaupungin yhdessä rakennuttama Taavetinpuisto, jota muun muassa seniorit lapsenlapsineen välillä hyödyntävät yhdessä. Taavetinpuisto on lähinnä ikäihmisille suunnattu toimintapuisto, mutta se sopii kaikenikäisille. Taavetinpuistossa voi liikkua ja kuntoilla liikuntalaitteilla, joilla voi harjoitella, esimerkiksi tasapainoa ja lihasvoimaa. Sukupolvien välinen kohtaaminen alueilla on muuten ollut vähäisempää.

Minulla oli tutustumistyön jälkeen paljon irrallisia ajatuksia sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisäämiselle, mutta mukaan kehittämiseen tarvittiin erityisesti tietenkin kohderyhmät eli seniorit, lapset ja muut toimijat. Aloin pohtimaan, miten alueiden senioreita sekä yhteistyökumppaneita voisi tavoittaa. Tiedottami-

nen ja senioreiden etsiminen erilaisten tapahtumien avulla osoittautuivat merkittävimmiksi heidän mukaan saamiseksi toimintaan. Kehittämishankkeessani ehdin käynnistää yhdessä hankkeen projektikoordinaattorin kanssa yhteistyötä kahden päiväkodin, leikkipuiston ja seurakunnan kanssa.

5.1.1 Tiedotus

Projektikoordinaattori vastaa hankkeen tiedotuksesta, tekee esitteitä ja muun muassa mainoksia uusista hankkeen tapahtumista sekä levittää tietoa niistä hankealueella eri tavoin. Tiedotus osoittautui merkittäväksi osaksi hanketta, jotta hanke tulisi tunnetuksi. Erilaiset mainokset ja tempaukset edesauttavat aina koko hankkeen tunnettavuutta, ja ihmisiä kohtaamalla heitä voidaan saada mukaan erilaiseen toimintaan ja löytää innokkaita toimimaan alueiden yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Senioreiden löytäminen sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen tapahtui hankkeessa, esimerkiksi erilaisten tempausten ja tapahtumien kautta, joissa informoitiin siitä. Teimme keväällä 2011 projektikoordinaattorin kanssa hanketta tunnetummaksi. Olimme Ruskeasuopäivässä 17.4. sekä järjestimme Pikku Huopalahden K-marketin pihalla tempauksen 29.4., jossa teimme hanketta tutuksi. Pikku Huopalahdessa Tilkan torilla oli Naapuripäivän juhla 27.5., jossa olimme myös hankkeen tiimoilta.

Tapahtumissa tavoitteenani oli mainostaa mahdollisuutta sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Seniorit saivat jättää minulle yhteystietonsa, jos olivat kiinnostuneita sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Kerroin olevani heihin yhteydessä syksyllä, jolloin kohtaamisia ja toimintahetkiä lasten parissa voidaan mahdollisesti järjestää. Kiinnostuneiden senioreiden yhteystietoja sain K-market tempauksessa kolmen kappaleen verran. Kahden seniorin yhteystiedot sain myöhemmin hankkeen projektikoordinaattorilta, joka oli ollut tekemisissä kyseisten senioreiden kanssa. Palasin heti syyskuun 2011 alussa niiden senioreiden yhteystietoihin, jotka minulla olivat ja yhteydenotoista varsinainen opinnäytetyöprosessi käynnistyi.

5.1.2 Kevään toimintahetket ja tutustumiset

Tutustuin kevään aikana Asumispalvelukeskus Wilhelmiinaan, Leikkipuisto Viiriin, Meilahden seurakunnan perhekahvilaan sekä lapsityöhön, Päiväkoti Paciukseen ja Päiväkoti Ruskeasuohon. Päiväkoti Ruskeasuossa olimme palaverissa yhdessä projektikoordinaattorin kanssa, jossa hankkeen esiin tuomisen lisäksi kerroimme mahdollisuudesta sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Päiväkoti oli valmis kokeilemaan jotain yhteistä toimintaa, mutta asiat jäivät pohittamisen tasolle. Kiireinen kevät päiväkodissa saattoi hiukan hidastaa yhteistyön syntymistä, mutta saimme järjestettyä yhden kohtaamisen päiväkodin lasten sekä alueen senioreiden kesken. Senioreille suunnatussa Citysuunnistus kävelytapahtumassa 10.5. Pikku Huopalahdesta lähteneet kävelijät poikkesivat reitillä Päiväkoti Ruskeasuon pihalle, jossa päiväkodin lapset ja Citysuunnistukseen osallistuneet seniorit kohtasivat toisensa laululeikkejä leikkien.

Pääsiäisen aikaan huhtikuussa järjestin Päiväkoti Paciuksen yhden lapsiryhmän sekä Asumispalvelukeskus Wilhelmiinan muutaman asukkaan yhteisen askarteluhetken Wilhelmiinassa. Leikkipuisto Viiristä koululaisten iltapäiväryhmä kävi myös Wilhelmiinassa seniorikuoron luona vierailulla, jossa seniorit ja lapset kohtasivat keskenään laulamalla yhdessä. Päiväkoti Pacius on aiemminkin ollut yhteistyössä Asumispalvelukeskus Wilhelmiinan kanssa, jolloin yhteistyön käynnistys heidän kanssaan kävi luontevasti. Leikkipuisto Viiri tuli lasten iltapäiväryhmän kanssa myös Taavetinpuistoon ”puistotreffeille” 25.5., jonka järjestimme projektikoordinaattorin kanssa. Puistotreffeillä kohtasivat sekä alueen että Wilhelmiinan asukkaita ja leikkipuisto Viirin lapsia yhteisen toimimisen merkeissä.

Palaute kaikista toimintahetkistä oli pelkästään positiivista ja osapuolet toivoivat vastaavaa toimintaa jatkossakin. Puistotreffit kohtaamisen jälkeen sovin Viirin ohjaajien kanssa yhteistyön jatkosta ja lupasin palata asiaan syksyllä.

5.2 Syksyn yhteistyön käynnistys

Keväällä käynnistin jo yhteistyötä Pikku Huopalahdessa sijaitsevan leikkipuisto Viirin kanssa. Olimme kevään lopussa sopineet yhteistyön jatkosta syksyllä ja otin heti syyskuun alussa heihin yhteyttä sopimalla palaveria Viiriin. Olin kevään lopulla yhteydessä myös Meilahden seurakunnan lapsityöhön ja kysyin heidän kiinnostuksesta senioreiden kanssa toimimiseen. Kevään lopulle sain sovittua palaverin Meilahden seurakunnan lastenohjaajan kanssa. Palaverissa kerroimme hankkeesta projektikoordinaattorin kanssa ja kerroin opinnäytetyöni aiheesta. Keskustelimme erilaisista mahdollisuuksista toteuttaa lasten ja senioreiden kohtaamisia. Lastenohjaaja kiinnostui yhteistyön aloittamisesta sekä ajatuksesta, että päiväkerhoon ja iltapäiväkerhoon voisi tulla senioreita vierailemaan. Sovimme syksylle uuden palaverin ja syksyn 2011 alussa palasin hankkeen pariin ottamalla yhteyttä yhteistyökumppaneihin ja senioreihin.

5.2.1 Yhteistyökumppanit

Opinnäytetyössäni tärkeimmät yhteistyökumppanit olivat Meilahden seurakunnan lapsityö sekä leikkipuisto Viirin iltapäivätoiminta, josta Helsingin kaupunki vastaa. Viirin iltapäivätoiminnassa lapset olivat 1.-6.-luokkalaisia. Toteutuneissa toimintahetkissä mukana olleet lapset olivat yleensä 1.-3.-luokkalaisia. Yhteistyötä oli eniten seurakunnan iltapäiväkerhon kanssa, jossa lapset olivat 1.-2.-luokkalaisia eli 7- ja 8 -vuotiaita. Yhteistyö ehti käynnistyä myös päiväkerhon kanssa, jossa lapset olivat 3-5 -vuotiaita. Seurakunnan iltapäiväkerhon ja päiväkerhon toimitilat sijaitsivat Meilahden kirkolla.

Näiden toimijoiden lisäksi pidin tiivistä yhteyttä mukana olleiden alueiden senioreiden kanssa. Syksyn aikana mukana oli neljä senioria, joiden kanssa olin tekemisissä syyskuusta joulukuuhun. Pidimme yhteyttä sähköpostitse, puhelimitse ja järjestin syksyllä muutaman tapaamisen senioreiden kanssa. Tapaamisissa keskusteltiin menneistä sekä tulevista toimintahetkistä. Halusin tietää, senioreiden tunnelmista asioiden ja tapahtumien suhteen, joita sovittiin tai joissa he olivat olleet mukana. Tein heti alussa selväksi, että kaikkeen toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista, mutta kannustin myös tulemaan toimintahetkiin ja

katsomaan vaikka yhden kerran, voisiko jatkossa kiinnostua toiminnasta. Sovituista toimintahetkistä laitoin heille yleensä vielä ”muistutusviestin” tekstiviestitse. Kaikki sovitut toimintahetket eivät onnistuneet, vaan joskus ne peruuntuivat jonkun seniorin poisjäämisellä. Suurin osa sovituista toimintahetkistä kuitenkin toteutui.

5.2.2 Luvat ja eettisyys

Pyysin toimintahetkiin, niiden havainnointiin sekä mahdollisiin lasten haastatteluihin luvat lasten vanhemmilta kirjallisesti (LIITE 1 ja 2). Olin mukana myös 27.9. seurakunnan iltapäiväkerhon vanhempainillassa. Vanhempainillassa kerroin Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta sekä seurakunnan kanssa toteutettavasta yhteistyöstä, jossa itse työstän opinnäytetyötä. Kerroin, että tulisin havainnoimaan lasten ja senioreiden välisiä toimintahetkiä. Jaoin vanhemmille tilanteessa lupalaput, jotka pyysin palautettavaksi minulle tai lastenohjaajalle. Muutoin yhteistyökumppaneiden työntekijät laittoivat lupalaput lasten mukana edelleen vanhemmille.

Seurakunnan toiminnasta sain kaikilta vanhemmilta lupalaput takaisin sekä kaikilta luvat havainnointiin. Leikkipuisto Viirin iltapäivätoiminnassa olleilta lasten vanhemmilta sain vain muutamalta lupalaput takaisin. Lupalaput lähtivät Viirissä vanhemmille sähköpostilla sekä paperiversioina. Leikkipuisto Viirin toiminta on avointa toimintaa, jossa ohjaajienkin on vaikea kontrolloida, esimerkiksi lupalappujen takaisinsaantia. Koin kuitenkin, että voin havainnoida tilanteita vahingoittamatta siinä ketään, sillä vanhemmat olivat saaneet informaatiota toiminnastani Viirissä, eivätkä lasten henkilöllisyydet tule työssäni ilmi millään tavalla. Toimintahetkien alussa esittelin itseni lapsille ja kerroin, mitä olin tekemässä.

Näytin jokaiselle hankkeessa mukana olleelle seniorille myös samat lupalaput, mitkä olivat menneet lasten vanhemmille. Samalla kysyin senioreilta lupaa havainnoida toimintahetkiä ja kerroin opinnäytetyöstäni. Kaikki seniorit antoivat luvan tilanteiden havainnoimiselle. Kerroin myös, että kenenkään henkilöllisyys ei ilmene opinnäytetyöstä. Keskeistä tutkimuksessa on tietojen käsittelyyn liittyvä luottamuksellisuus sekä anonymiteetti. Tutkijan on huolehdittava, ettei tutkit-

tavien henkilöllisyys paljastu ja tietoja kerätessä on luvattu niiden nimettömyys. (Eskola & Suoranta 2008, 56-57.)

5.2.3 Mainostaminen

Syksyn aikana prosessissani mainostaminen jäi hiukan vähemmälle. Teimme projektikoordinaattorin kanssa mainoksen senioreille, jossa mainostimme mahdollisuutta lasten kanssa toimimiseen (LIITE 3). Mainoksen saimme jakoon lokakuun puolella ja sitä levitettiin muun muassa asuinalueiden kaappoihin. Mainos oli esillä myös seurakunnalla sekä leikkipuisto Viirissä. Yhtään yhteydenottoa ei kuitenkaan syksyn aikana ilmennyt. Kohtaamisia kotikulmilla -hanke järjesti 25.10. talkoot Taavetinpuistossa, jossa olin mukana haravoimassa, mainostamassa hanketta sekä kerroin mahdollisuudesta sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Tapahtumaan osallistui kymmenisen ihmistä ja sain mainostettua lasten parissa toimimista, mutta kukaan ei ollut kiinnostunut jättämään yhteystietoja. Pikku Huopalahden K-marketilla oli lisäksi toistamiseen kauppatempaus 31.10. Kyseisen tempauksen aikana ei myöskään kertynyt lisää uusien senioreiden yhteystietoja.

5.3 Palavereja ja suunnittelua

Pidimme heti syksyn alussa seurakunnan lastenohjaajan kanssa sovitun palaverin, jossa annoin hänen kertoa omia ideoita sekä toiveita lasten ja senioreiden toimintahetkien suhteen. Hän kertoi, että kaikki toiminta on tervetullutta, mutta erityisesti laulaminen, lukuhetket, leipominen ja liikunta olivat kerhoihin toivottua. Kaikenlainen tieto ja taito olivat siis haluttua senioreilta. Hän halusi antaa minulle mahdollisuuden toiminnan suunnitteluun ja ohjaamiseen. Ehdotin toteutettavan toiminnan suunnittelua yhdessä myös senioreiden kanssa. Sovimme seuraavan palaverin kahden viikon päähän, johon kerroin yrittäväni tuoda mukaan alueen senioreita, jotka voisivat olla kiinnostuneita kerhossa toimimisesta.

Aloitin senioreiden mukaan pyytämisen toimintaan soittamalla heille, jotka olivat jättäneet yhteystietonsa keväällä minulle kaupalla olleen tempauksen yhteydes-

sä sekä otin yhteyttä myös heihin, joiden yhteystiedot olin saanut projektikoordinaattorilta. Kaikki seniorit olivat naisia ja alueiden asukkaita. Kaksi oli iältään noin 70-vuotiaita ja kaksi noin 80-vuotiaita. Otin senioreihin yhteyttä heti syyskuun alussa seurakunnassa olleen palaverin jälkeen. Sain ensin kahteen senioriin yhteyden, joille kerroin mahdollisuudesta lasten kanssa toimimisesta, esimerkiksi seurakunnassa. Kerroin myös tekeväni aiheesta opinnäytetyötä ja tulisin havainnoimaan heidän ja lasten yhteisiä hetkiä, jos he siihen antaisivat luvan. Seniorit muistivat tempauksen, jossa olivat yhteystietonsa jättäneet ja kertoivat, että voisivat lähteä seurakunnalle palaveriin kuuntelemaan mahdollisista toimintahetkistä.

Toisen palaverin lastenohjaajan kanssa pidimme syyskuun lopulla seurakunnalla, jossa olivat mukana myös kutsumani seniorit. Kerroin senioreille hankkeesta ja mahdollisuudesta kohdata alueen lapsia sekä tällä tavoin vaikuttaa oman asuinalueen toimintaan. Lastenohjaaja kertoi senioreille seurakunnan lasten kerhoista ja niiden toiminnasta. Hän toi esiin myös omia toiveitaan ja ideoitaan mahdollisen yhteistyön suhteen. Annoin senioreille mahdollisuuden kertoa heidän omista vahvuuksistaan, mielenkiinnon kohteistaan ja ajatuksiaan mukaan lähtemisestä seurakunnan lasten kerhoihin. Toinen senioreista kertoi askartelun olevan hänelle ominta ja toinen kertoi kiinnostuksesta joogaan, jota voisi mahdollisesti hyödyntää lasten kanssa. Palaverin jälkeen sovimme ensimmäisiä tutustumiskertoja seurakunnan lasten kerhoihin, sillä seniorit halusivat lähteä edes kerran katsomaan toimintaa.

Samaan aikaan käynnistelin yhteistyön aloitusta syksyn osalta myös leikkipuisto Viirin kanssa. Kävin Viiripuistossa palaverissa ja kyselin heidän toiveitaan yhteistyöstä senioreiden kanssa. Heille kaikenlainen toiminta oli tervetullutta ja kertoivat, että Viiripuistoon voi aina tulla vierailemaan. Ehdotin Viirin ohjaajille puistotreffejä Taavetinpuistoon, jossa he olivat kevään lopulla olleet jo lasten kanssa. Sovimme puistotreffien ajankohdaksi 28.9., jolloin iltapäiväkerhon lapsia yhdessä ohjaajan kanssa tuli toimintahetkeen Taavetinpuistoon, jossa myös senioreita oli paikalla. Otin yhteyttä kahteen muuhun senioriin ja he olivatkin jo keväällä olleet puistotreffeillä mukana. Puistotreffien jälkeen sovin palaverin Viiriin 3.10., jossa pyysin palautetta puistotreffeistä sekä keskustelimme tule-

vasta. Viirin ohjaajat toivoivat, että seniorit tulisivat joku kerta tutustumaan leikkipuisto Viiriin.

5.4 Toimintahetket

Syksyn aikana ehdin järjestämään yhdessä senioreiden, seurakunnan sekä leikkipuisto Viirin kanssa yhteensä yksitoista toimintahetkeä. Yhteensä neljä senioria oli mukana toimintahetkissä. Aivan alussa lähdin laatimaan yhteistyön toimimista niin, että tietyt seniorit toimivat tietyssä paikassa, esimerkiksi joku seurakunnassa ja toinen leikkipuistossa. En siis sekoittanut heitä toimimaan keskenään samoihin paikkoihin. Yksi seniori oli tosin mukana molemmissa paikoissa, sillä hän oli ollut mukana keväällä jo puistotreffeillä. Jako oli hyvä tehdä näin, jotta pysyviä suhteita eri toimijoiden ja senioreiden välillä olisi voinut syntyä. Kaksi senioria toimi seurakunnassa ja kaksi Viirissä. Yksi senioreista toimi siis molemmissa paikoissa.

Senioreista yksi oli mukana kahdessa toimintahetkessä, kaksi senioria oli mukana neljässä toimintahetkessä ja seniori, joka teki yhteistyötä sekä seurakunnassa että Viirissä ehti olemaan yhteensä seitsemässä toimintahetkessä. Havainnoin kaikkia toimintahetkiä ja niiden jälkeen pyysin palautteen hetkistä ohjaajilta, senioreilta sekä lapsilta. Toimintahetkissä oli lapsia mukana vaihtelevasti kolmesta viiteentoista ja niiden kesto vaihteli puolesta tunnista kahteen tuntiin. Toimintahetket eivät noudattaneet mitään tiettyä linjaa, vaan ne muodostuivat suunnitteluiden pohjalta hyvinkin erilaisiksi. Senioreiden omat kiinnostuksen kohteet näkyivät toimintahetkissä. Toimintahetkillä saatiin tutustumisprosessi käyntiin.

5.4.1 Viirin toimintahetket

1. toimintahetki

Syksyn ensimmäinen toimintahetki oli jatkoa kevään lopulla olleille ”puistotrefeille”. Taavetinpuistossa Viirin lapsia sekä senioreita kohtaisivat yhteisen toimimisen merkeissä. Olin suunnitellut toimintahetken itse, mutta kysyin Viirin

ohjaajien toiveita kyseiseen toimintahetkeen. Toimintahetkessä olivat mukana kolme senioria sekä kuusi Viirin lasta. Ohjasin toimintahetken, mikä koostui lasten ja senioreiden yhteisestä tekemisestä. Toimintahetkessä oli muun muassa pallon heittoa pareittain, viestijuoksua ja varjon käyttöä. Toimintahetki oli liikunnallista sisältäen tutustumista.

2. toimintahetki

Olimme parin seniorin kanssa ensimmäistä kertaa leikkipuisto Viirissä tutustumassa 19.10. Seniorit olivat nähneet aiemmin Viirin lapsia jo puistotreffeillä, mutta nyt he pääsivät tutustumaan Viirin tiloihin sekä lapsiin lisää. Olimme suunnitelleet kerran ihan vain tutustumiseksi ilman suurempia suunnitelmia. Seniorit näkivät iltapäivätoiminnan arkea. Hetkessä seniorit loivat myös kontaktia lapsiin ja vähitellen lapset myös rohkenivat juttelemaan heille. Moni lapsista myös tunnisti seniorit puistotreffeiltä. Pari tyttöä innostui myös lopuksi esittämään jumppaesityksen senioreille.

3. toimintahetki

21.11. toimintahetkeä varten olimme saaneet lainaksi Suomen Lelumuseo Hevosenkengästä lainattavan lelunäyttelyn. Nallevaarin matkassa -lainattava lelunäyttely oli asumispalvelukeskus Wilhelmiinassa näytteillä, josta saimme lainata sitä senioreiden kanssa toteutettavaan toimintahetkeen. Lelunäyttely oli matkalaukku, joka sisälsi vanhan ajan leluja. Lelunäyttelyn tarkoituksena olikin saada lapset ja ikääntyneet kohtaamaan vanhojen lelujen äärelle. Samat kaksi senioria, jotka olivat olleet aiemmin tutustumassa Viiriin, olivat Viirissä matkalaukun kanssa. Seniorit esittelivät matkalaukun sisältöä lapsille ja kertoivat vanhoista leluista myös omasta näkökulmastaan. Lapsia oli tilanteessa 13.

4. toimintahetki

Viimeisen käynnin Viiriin teimme 13.12. yhdessä kolmen seniorin kanssa, jotka olivat olleet Viirin kanssa tekemisissä. Viirissä oli Tulen Valo -ilta tapahtuma, mikä oli avoin kaikille alueen asukkaille. Tapahtumassa oli muun muassa nuk-

keteatteriesitystä, grillausta sekä tarjolla oli glögiä. Paikalla oli perheitä lapsineen. Tilanteessa seniorit juttelivat ohjaajien kanssa myös jatkosta ja osapuolet lupasivat palata asiaan tammikuun 2012 puolella.

5.4.2 Seurakunnan toimintahetket

1. toimintahetki

Ensimmäinen toimintahetki oli 10.10. yhden seniorin ollessa kirkolla tutustumassa iltapäiväkerhon lapsiryhmään kierrätysnäyttelyn parissa, jossa aika meni lähinnä kierrätysnäyttelyä tutkiessa. Alun perin kyseiselle kerralle oli sovittu yhteinen retki Keskuspuistoon, jossa oli hiljaisuuden polku. Kyseinen retki vaihtui sateisen ilman takia kuitenkin kierrätysnäyttelyyn. Lapset ja seniori eivät kyseisessä hetkessä ehtineet kovin paljoa tutustua, joten sovimme uuden tutustumishetken kerhoon.

2. toimintahetki

31.10. yksi seniori pääsi paikalle tutustumiskertaan. Lastenohjaaja vei tilannetta läpi, mikä oli keskusteluhetki sohvilla. Paikalla oli yksitoista lasta ja lapset esittäytyivät seniorille ja seniori heille. Seniori kertoi itsestään ja lapset saivat kysellä seniorilta paljon kaikkea. Toimintahetkessä seniori muisteli erilaisia asioita ja kertoi lapsille, esimerkiksi sota-ajasta.

Saman seniorin kanssa olimme sopineet päiväkerhoon tutustumisen / jumppahetken vielä samalle viikolle, mutta se peruuntui, kun seniori ei päässyt paikalle. Toinen senioreista, joka kertoi ensimmäisessä palaverissa kiinnostuksestaan askarteluun, ei kuitenkaan jatkanut toimintaa ensimmäisen palaverin jälkeen ja jättäytyi siis pois toiminnasta.

3. toimintahetki

Yksi seniori tuli syksyllä vähän myöhemmin mukaan toimintaan, kun sain häneen yhteyden vasta syksyn lopulla. 10.11. kerralle olin pyytänyt häntä tutustumaan kerhoon ja lapsiin. Lapset ja seniorit tutustuivat toisiinsa samalla tavalla

keskusteluhetkellä sohvilla, jossa lapset saivat myös kysellä seniorilta kaikkea ja seniori kertoi itsestään. Seniori oli erityisesti kiinnostunut leipomisesta ja suunnittelimme leipomiskertoja kerhoihin.

4. toimintahetki

Joogahetki iltapäiväkerhossa oli 24.11. seniorin pitämänä, joka harrasti joogaa. Seniori piti joogahetken seurakunnan liikuntasalissa kahdeksalle kerhon tytölle. Hän kertoi ensin joogasta sekä opetti lapsille sopivia joogaliikkeitä. Hän näytti aina ensin jokaisen liikkeen lapsille, jonka jälkeen lapset tekivät liikkeitä perässä.

5. toimintahetki

Seniori, joka halusi leipoa lasten kanssa, piti 29.11. ensimmäisen piparileipomishetken 3-5 -vuotiaiden päiväkerhossa. Lapsia oli paikalla kolme ja kaikki ehtivät leipomaan paljon pipareita ja koristelemaan niitä. Seniori auttoi lapsia ja kertoi heille samalla leipomisesta.

6. ja 7. toimintahetki

Sama seniori oli leipomassa myös pipareita iltapäiväkerhossa 14.12. sekä 20.12. Molemmilla kerroilla lapset jaettiin pienempiin ryhmiin leipomaan. Toimintahetkessä seniori jälleen kertoi leipomiseen liittyviä asioita sekä auttoi lapsia leipomaan.

5.5 Havainnointia

Havainnoin kaikkia toimintahetkiä muistiinpanoja tekemällä. Toimintahetkissä havainnoin vuorovaikutuksen toteutumista ja sisältöä, ja erityisesti aloitteita, juttelua ja kontakteja. Kiinnitin huomiota myös yleiseen ilmapiiriin toimintahetkissä lasten ja senioreiden välillä. Olen analysoinut toimintahetkiä havaintojeni perusteella omia tulkintoja tehden. Analysoin miellekartan avulla toimintahetkis-

tä eniten esille nousseita asioita. Osassa toimintahetkistä olin osallistujana ja osassa sivummalla havainnoimassa.

Toimintahetkissä, joissa lapset ja seniorit kohtasivat havainnoin niiden sisältävän pitkälti samanlaisia piirteitä. Toimintahetkien alussa lapset hiukan jännittivät senioria ja tilannetta. Jännitys näkyi lasten katseista ja puhumattomuudesta. Lapset katselivat ja odottivat tilanteen etenemistä. Seniorit ottivat kontaktia lapsiin myös vähitellen yleensä kysyen lapsilta jotain. Vuorovaikutuksen luominen tapahtui usein keskustelulla. Toimintahetkien edetessä lapset itse uskaltautuivat jo kysymään seniorilta jotakin. Kohtaamisissa seniorit halusivat myös auttaa lapsia ja opettaa, miten asioita voisi tehdä tai kertoivat omin kokemuksin asioista. Esimerkiksi leipomisessa seniori kertoi yleisesti leipomiseen liittyviä asioita ja auttoi lapsia leipomaan. Samalla hän kertoi omia leipomiskokemuksia ja vinkkejä. Vuorovaikutus kehittyi aktiivisemmaksi toimintahetkien loppua kohden. Alussa vuorovaikutus oli senioreista lähtevää ja lopussa vuorovaikutus kehittyi molemminpuoliseksi.

Lapset eivät oikeastaan ihmetelleet uuden ihmisen ilmestymistä heidän kerhoon tai iltapäivätoimintaan. Vaikutti välillä siltä kuin seniori olisi ollut pidempäänkin jo mukana lasten parissa. Vuorovaikutus senioreiden ja lasten välillä toteutti monesti myös kaavaa, jossa seniori kertoi omista lapsuudenkokemuksistaan ja lapset kuuntelivat sekä saattoivat kysyä jotakin aiheeseen liittyen. Seniorit olivat myös aktiivisempia osapuolia vuorovaikutuksen synnyssä. Tutustumishetkissä, joissa seniorit kertoivat itsestään, jotkut lapset pohtivat senioreiden ikää ja arvioivat senioreiden olevan aina vanhempia kuin oikeasti olivat, mikä taas oli senioreista hauskaa.

Toimintahetkessä, jossa lapsi ja seniori olivat pari, esimerkiksi puistotreffeillä, vaikutti olevan lapselle aluksi hyvin jännittävää. Lapsista näki, että heitä jännitti tai ujostutti mennä seniorin viereen. Mitä useammin lapset ja sama seniori kohtasivat, sitä luonnollisemmaksi toiminta myös tuli. Lapsia ei jännittänyt enää samalla tavoin seuraavalla kerralla. Lapset myös tunnistivat heidän kanssa toimineita senioreita. Yleisesti oli havaittavissa, että seniorit olivat aloitekykyisempiä toimintahetkissä ja loivat ensin kontaktia lapsiin. Lapsia jännitti ja ujostutti

useimmiten toimintahetkien alussa. Vuorovaikutus kehittyi molemminpuoliseksi vähitellen ja toimintahetken lopulla lapsetkin saattoivat puhua senioreille oma-aloitteisesti.

5.6 Haastattelut

Haastattelin kaikkia neljää mukana ollutta senioria lähinnä palautteen saamiseksi toiminnan jatkoa ja kehittämistä ajatellen. Tietenkin halusin haastatteluiden avulla saada senioreiden mielipiteitä esiin erityisesti vuorovaikutuksesta lasten kanssa. Haastattelut toteutin teemahaastattelun tavoin (LIITE 4).

Haastattelut olivat lähinnä tukena omien havaintojeni rinnalla vuorovaikutustilanteita analysoidessa. Havainnointi oli tärkein aineistonkeruunmenetelmä opinnäytetyössäni, sillä havainnoinneilla pystyin parhaiten havaitsemaan vuorovaikutuksen toteutumista ja sisältöä. Havainnointi hyödytti myös uusien toimintahetkien suunnittelussa. Näiden sekä aikataulullisten syiden takia en lähtenyt tekemään pitkiä haastatteluita senioreiden kanssa. Kaksi tekemääni haastattelua, lasten palautteet sekä viimeinen palautekeskustelu kuitenkin tukivat omia havainnointikokemuksia. Olin siis analysoinut prosessia pitkälti samoin tavoin kuin seniorit sekä lapset olivat asioita kokeneet. Haastatteluilla ja palautekeskustelulla oli oma hyötynsä myös hankkeen jatkon kannalta.

Haastattelin ensimmäisen toimintahetken (puistotreffit) jälkeen 28.9. ryhmähaastatteluna mukana olleita kolmea senioria. Heillä oli takana jo yhdet puistotreffit keväältä ja ajattelin, että voin mahdollisesti poimia haastattelusta viriäviä ajatuksia syksyn suunnitteluun. Tästä haastattelusta hyödynsin muistiinpanoja syksyn toimintahetkien suunnitteluun. Otin senioreiden mielipiteitä huomioon, kun keskustelin yhteistyökumppaneiden kanssa. Haastattelun litteroiminen sattui jäämään kuitenkin syksyn lopulle. Olisin voinut toki litteroida haastattelun heti, mutta olin itse haastattelua koskevassa toimintahetkessä osallistujana sekä toimintahetken ohjaajana täysin sisällä toiminnassa, jolloin koin myös hyväksyi vaihtoehdoksi palata haastatteluun myöhemmin saaden hiukan etäisyyttä toimintahetkeen.

Toisen haastattelun pidin viimeisimpänä toimintaan mukaan tulleelle seniorille, joka ehti olla seurakunnalla neljässä toimintahetkessä. Haastattelin häntä viimeisen toimintahetken jälkeen joulukuussa. Litteroin hänen haastattelun tammi-kuun aikana.

5.6.1 Haastatteluiden analyysia

Nauhoitin molemmat haastattelut sekä tein muistiinpanoja. Litteroin sanatarkasti molemmat haastattelut paperille ja analysoin haastattelua nostoen haastatteluiden vastauksista esiin erityisesti vuorovaikutukseen sekä senioreiden toiveisiin liittyviä asioita. Aineistosta voidaan poimia teemoja ja keskeisiä aiheita. Tiettyjen asioiden esiintymistä aineistossa on näin helpompi vertailla. (Eskola & Suoranta 2008, 174.) Teemoittelin siis haastatteluista tulleita vastauksia ja poimin samanlaisia vastauksia esiin sekä etsin myös erilaisuuksia. Haastattelut eivät olleet kestoiltaan pitkiä, molemmat noin kymmenen minuuttia pitkiä. Koin saavani tässä ajassa tarpeeksi tietoa, eikä haastateltavilla ollut asioihin enempää lisättävää.

Molemmissa haastatteluissa käytin samanlaista haastattelurunkoa, mutta haastattelut etenivät myös senioreiden vastausten perusteella. Analysoin haastatteluista ilmenneitä asioita kolmen jaotteleman teeman mukaan. Teemat liittyivät toimintahetkien sisältöön, vuorovaikutuksen kokemiseen sekä toiminnan jatkumiseen. Haastattelut olivat ajallisesti kovin eri aikoina tehtyjä, toinen syksyn alussa ja toinen syksyn lopussa. Haastateltavien vastauksista ilmeni kuitenkin yhteneväisyyksiä.

Ryhmähaastattelun ongelma on se, että onko kaikki siitä saatu informaatio luotettavaa. Ryhmässä kaikki eivät välttämättä uskalla vastata rehellisesti. Ryhmähaastattelun seniorit tunsivat jonkun verran toisiaan, joten uskon, että se saattoi helpottaa heidän vastaamistaan kysymyksiin. Jokainen oli myös itse aloitteellinen haastattelussa vastausten suhteen. Yksilöhaastattelussa on kuitenkin myös mahdollisuus siihen, että haastateltava ei anna täysin rehellisiä vastauksia. Tässä tapauksessa seniori, jota haastattelin yksin, ei myöskään välttämättä us-

kaltanut sanoa kaikkea, mitä ajatteli. Haastattelijana minun tuli kuitenkin luottaa vastauksiin.

Ensimmäisen haastattelun vastauksissa ilmeni yleisesti positiivisia ajatuksia toimintahetkeen liittyen. Senioreiden mielestä toimintahetki oli mukava. Vuorovaikutus oli heidän kertomansa mukaan hyvää, mutta myös vähäistä alussa. Seniorit kokivat lasten huomioineen heitä loppua kohden. Vuorovaikutus ilmeni jutteluna. Kaikki seniorit olivat kiinnostuneita sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta jatkossakin. Kukaan ei ollut aiemmin ollut vastaavanlaisessa toiminnassa mukana ennen hanketta. He kokivat, että toimintaa pitäisi olla enemmänkin. Tärkeimmiksi asioiksi lasten kanssa toimiessa seniorit kokivat juttelun ja perinteiden opettamisen. Senioreiden ajatuksia vuorovaikutuksen toteutumisesta lasten ja heidän välillä:

Seniori 1: Ihan hyvä vuorovaikutus, ihan hyvä juttu. Lapsethan oli hyvin.. hyvin, ihan suhtautuivat oikein mainiosti, ei voi moittia.

Seniori 2: No se oli mun mielestä aika vähästä, sillä tavalla, että ne lapset oli enemmän niinku keskenänsä, ne oli tietysti tutumpia.. että ei ne.. pikkasen niinku ehkä aristeli..

Seniori 3: No munhan havainto oli se ainakin, että siin olis niinku tota pikkusen loppua kohti niinku olis niinku meitäkin vähän huomioitu, et alussa ne oli ihan et ei ne saanu sanaa suusta.. ja vähä ujoja, et ei voi tulla niinku toisen viereen.

Toisessa haastattelussa ilmeni, että toiminnan tulisi olla säännöllistä ja pitäisi toimia yhdessä useita kertoja, jotta toiminnasta tulisi luontevaa. Seniori koki myös, että tekemisen kautta syntyy luottamus ja vuorovaikutus. Vuorovaikutusta ilmeni hänen mielestään niin, että lapset kuuntelivat häntä ja hän kuunteli lapsia. Hän koki myös, että yhdessä tekemisellä opitaan asioita.

Seniori 4: No.. ehkä se, ihan se vois olla arvokasta joillekin lapsille ehkä et on joku vanhempi ihminen niitten kanssa ja sit se.. että.. et siinä yhdessä tekemisessä opitaan sitten sellasia elämän perusasioita kuten ruuanlaitto.. on.

Seniori 4: ei me paljon olla ehditty niinku puhua et sais jonkun selkeän kuvan et ei oo viel semmosta yhteistä.. tai yhteisyyttä mun mielestä oikee vielä syntynyt, että että.. ehkä se vasta pitemmän

ajan kestäessä tulee.. mut et se on ihan myönteistä se on ollu ja lapset vaikuttaa innostuneilta.

5.6.2 Lasten näkökulma

Pohdin myös tekeväni haastatteluita lapsille, mutta koin parhaaksi heti toimintahetkien jälkeen kysellä keskustellen lasten mielipiteitä toimintahetkistä. Lasten vastaukset olivat toimintahetkistä riippumatta laajalti samanlaisia ja mielestäni spontaanimpi lähestymistapani oli lasten kohdalla parempi kuin olisin istuttanut lapset paikalleen kysellen nauhurin kanssa kysymyksiä. Lasten vastaukset olisivat voineet olla myös samantapaisia. Haastattelut olisi pitänyt tehdä mahdollisimman pian aina toimintahetkien jälkeen, jotta vastausten luotettavuus olisi parempi. Kaikkien toimintahetkien jälkeen en olisi aina ehtinyt heti haastatella lapsia. Opinnäytetyöni pääasiallinen tehtävä oli kuitenkin kehittää toimintaa sekä havainnoida vuorovaikutustilanteita, joten haastatteluiden tärkeys olisi varmasti merkittävämpi toisenlaisessa tutkimuksessa. Havainnointiin menetelmänä voi myös luontevasti yhdistää vapaamuotoisia keskusteluja mukana olleiden kanssa (Robson 2001, 146).

5.7 Palautekeskustelu senioreiden kanssa

Joulukuun lopulla juuri ennen joulua kutsuin kaikki neljä toiminnassa mukana ollutta senioria kahville Säätiölle, jossa noin tunnin verran kahvittelimme ja kyselin heidän ajatuksiaan syksystä yhdessä projektikoordinaattorin kanssa. Kaikilla oli takana toimintahetkiä, jotka olivat juuri päättyneet syksyn osalta. Ajatuksia ja mietteitä vaihdettiin puolin ja toisin syksystä. Tässä hetkessä seniorit kohtasivat toisensa myös ensimmäistä kertaa nähden kaikki toisensa ja saivat tilaisuuden vaihtaa ajatuksia. Myöhemmin toimintaan mukaan tullut seniori ei ollut aiemmin tavannut kolmea muuta senioria. Kohtaamisesta ja keskustelusta huokui kuitenkin jonkinlainen yhteisöllisyyden tunne. Kaikki tiesivät olleensa saman asian parissa syksyn aikana ja he kertoivat avoimesti syksyn kokemuksiin.

Keskustelusta kävi ilmi, että he olivat pitäneet mukana olostaan lasten parissa, mutta pari senioria toivoi avoimempaa keskustelua yhteistyötahojen kanssa.

Lähinnä sen suhteen, että voisivat tuoda omia mielipiteitään asioista ilmi. Pari senioria koki, että he olisivat halunneet vaikuttaa enemmän siihen, toimivatko he pienryhmän kanssa vai koko lapsiryhmän parissa. Kannustin heitä jatkossa kertomaan rohkeasti omia tuntemuksiaan toiminnan toteuttamisesta ja omasta roolistaan. Keskustelussa oli myös syksyn toimintahetkien muistelua ja heille oli jäänyt paljon positiivisia ajatuksia toimintahetkistä. He myös kokivat oman tehtävänsä sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tärkeäksi.

Keskustelimme heidän ajatuksistaan myös toiminnan jatkon suhteen. Kaikki kokivat, että voisivat jatkossakin olla mukana toimimassa lasten kanssa. Yksi seniori kaipasi kuitenkin toimintahetkiin jotakuta toista senioria mukaan. Hän koki, että olisi mukavampaa toimia yhdessä jonkun kanssa. Projektikoordinaattori tulee jatkossa suunnittelemaan myös tämän asian toteutumista. Jokainen seniori tiesi tilaisuuden jälkeen myös, että projektikoordinaattori on jatkossa se henkilö, jonka kanssa he voivat jatkaa yhteistyötä.

5.8 Yhteistyön jatko

Kannustin kaikkia olemaan yhteydessä omiin yhteistyötahoihin vuoden 2012 alkupuolella ja jatkamaan siitä, mihin olimme jääneet syksyn lopussa. Tutustuminen ja ensimmäiset toimintahetket olivat siis takana. Yksi seniori, joka oli ollut seurakunnalla leipomassa lasten kanssa, sai sovittua lastenohjaajan kanssa tammikuulle 2012 päivämäärän, jolloin menisi jälleen iltapäiväkerhoon leipomaan. Yksi seniori sai siis sovittua yhteistyön jatkosta sovittulla päivämäärällä.

Toinen seniori, joka oli toiminut leikkipuisto Viirissä, jätti viimeisessä tapaamisessa Viirin ohjaajille omat yhteystietonsa, jotta häneen voisi olla yhteydessä. Viiri toivotti hänet tervetulleeksi puistoon milloin vain. Yhteistyön tulevaisuus tämän seniorin ja Viirin kanssa jäi myös hyvälle mallille. Seniori myös itse koki, että haluaa jatkossakin käydä Viirissä.

Kaksi muuta senioria eivät sopineet tiettyjä päivämääriä yhteistyön jatkolle, vaan yhteistyön jatkuminen jäi molempien osapuolten, seniorin ja yhteistyöta-

hon, myöhemmin sovittavaksi asiaksi. Projektikoordinaattori tulee jatkossa olemaan yhteydessä kaikkiin mukana olleisiin senioreihin ja vie yhteistyön jatkamista eteenpäin.

Opinnäytetyön prosessin alkupuolella suunnitelmissani oli myös jatkaa keväällä alkanutta yhteistyötä päiväkotia Paciuksen sekä Päiväkoti Ruskeasuon kanssa. Eri osapuolten kiireiden takia sekä työni rajauksella yhteistyö heidän kanssaan jäi opinnäytetyöstäni pois syksyllä kokonaan. Keskustelut yhteistyön jatkamisesta ja sen toteutumismuodosta jäivät vielä kesken. Projektikoordinaattori tulee jatkamaan myös tämän asian parissa myöhemmin. Päiväkoti Paciuksen kanssa yhteistyön jatkon esti joulun aikaiset kiireet eri osapuolilla. Suunnitteilla oli järjestää jälleen päiväkotilasten sekä Wilhelmiinan asukkaiden yhteinen askarteluhetki.

Seurakunnassa sukupolvien välinen yhteistyö otettiin mielellään vastaan ja toiminta on jatkumassa. Viiri toivotti seniorit myös tervetulleeksi toimintaansa mukaan jatkossakin. Seniorit kokivat sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tärkeänä ja halusivat jatkossakin toimia lasten parissa. Senioreiden jatkaminen yhteistyökumppaneiden kanssa voi vaatia kuitenkin hiukan kannustusta, jotta kynnys toiminnan jatkamiseen joulun aikaisen tauon jälkeen ei kasvaisi liian suureksi. Olisi voinut kuitenkin olla hyvä saada jokaiselle seniorille sovittua tietty päivämäärä jatkon suhteen.

Kehittämishaasteeksi syntyi kiinnostuksen herättäminen sukupolvityöhön etenkin niiden toimijoiden keskuudessa, joilla tuntui olevan kiire tai yhteistyö jäi kesken vielä. Erilaisten keinojen miettiminen olisi jatkossa tarpeen. Eri toimijoiden arjessa kiire usein karsii ylimääräisiä projekteja ja asioita priorisoidaan tärkeysjärjestykseen tai toiminnasta vastaavien mielenkiinnon mukaan.

5.9 Prosessin analysointia

Aineistoni ollessa kasassa kokonaisuudessaan aivan syksyn lopulla, pystyin kokonaisuudessaan analysoimaan opinnäytetyöni prosessia. Aineistoni koostui

havainnoinneista, haastatteluista, palautteista sekä tutkimuspäiväkirjasta. Prosessi oli kokonaisuudessaan vähitellen etenevä, jossa itse en pystynyt vaikuttamaan kaikkien asioiden kulkuun. Monet asiat, kuten senioreiden jako tiettyihin paikkoihin oli kaikki eräänlaista kokeilemistä. Pystyin omalla toiminnalla kuitenkin edistämään prosessin etenemistä. Olin ensin aina yhteydessä yhteystyökumppaneihin sekä senioreihin, jonka jälkeen sovimme palaverreja. Toimintahetkien jälkeen keskustelin ohjaajien sekä senioreiden kanssa jatkosta ja keräsin suullisesti palautetta.

Lapsilta keräsin palautteen heti toimintahetkien jälkeen kysellen heidän tunteuksiaan. Kysyin lapsilta suunnilleen samat kysymykset, jotka olivat pääpiirteisesti seuraavia:

Oliko mukavaa? Mikä oli kivaa? Mikä ei ollut kivaa? Haluaisitteko uudestaan tehdä jotain senioreiden kanssa? Mitä?

Lapset vastailivat yleisesti samalla tavalla, että kaikki oli kivaa ja haluavat tehdä uudestaan jotain. Leipontahetkistä moni lapsi vastasi kivoimmaksi asiaksi taikinan syömisen. Leipominen osoittautui lasten keskuudessa suosituksi. Luotin lasten vastauksiin, sillä havainnoidessa pystyin näkemään myös, että loppujen lopuksi lapset viihtyivät senioreiden parissa, eikä ilmapiiri ollut negatiivinen. Lapset yleensä sanovat myös suoraan, mitä ajattelevat.

Lähtiessäni työstämään opinnäytetyötä arvioin tiettyjä riskejä opinnäytetyön onnistumisen kannalta, esimerkiksi yhteistyön epäonnistumisen, senioreiden tavoittamisen vaikeuden tai toiminta ei jatku hankkeen jälkeen. Mietin myös, että eri toimijoiden kanssa aikataulujen yhteensovittaminen voi olla haastavaa. Oivalsin kuitenkin, että mahdolliset epäonnistumiset ja vastoinkäymiset voivat olla osa prosessia ja kuuluvat kokonaisuuteen. Yritin arvioida realistisesti prosessiin vaikuttavia tekijöitä. Sain käynnistettyä yhteistyötä, mutta asioiden sopiminen vei oman aikansa. Senioreita oli mukana myös pieni määrä, mutta sain edes pienen senioriporukan mukaan toimintaan. Toiminnan jatkuminen hankkeen jälkeen on osaltaan epävarmaa, mutta toisaalta myös tilanteessa, jossa yhteistyö on käynnistetty ja edellytykset sen jatkumiselle on luotu.

Tehtäväni prosessissa oli jokseenkin myös tuen tarjoamista alueen senioreille. Tämän prosessin jälkeen voi mahdollisesti syntyä herkemmin alueen asukkaista lähtevää toimintaa, mikä voi johtaa erilaisten asioiden syntymiseen, kuten tutustumista ja verkostoitumista alueen toimijoihin. Prosessin ajan olin senioreiden rinnalla kulkija ja toimintaan kannustaja. Loin senioreille mahdollisuutta oman asuinalueen kehittämiseen, jonka kautta he saivat myös mahdollisuuden osallisuuden tunteen kasvuun. Toin alueen lasten arkeen kuvaa ikäihmisistä ja yhteistyökumppaneiden ohjaajien työhön pystyin hankkeen avulla tuomaan näkökulmaa sukupolvityöstä. Työntekijät voivat hankkeen avulla toteutetuilla sukupolvien välisillä kohtaamisilla saada ideoita, esimerkiksi omaan työhön ja sen kehittämiseen.

Hankkeeseen mukaan lähtiessäni ja siihen tutustuessa itselläni oli ajatuksia ja ideoita sen suhteen, että sukupolvien välinen vuorovaikutus voisi sisältää, esimerkiksi kulttuuriperinnön siirtoa tai juhlapyhien yhteistä viettoa. Tämä prosessi ja työ ei aivan riittänyt täysin täyttämään näitä ajatuksiani toiminnasta, mutta käynnisti mahdollisuuden siihen suuntaan.

Omat ideani eivät kuitenkaan olleet tärkeimpiä tässä prosessissa, vaan niiden ihmisten, jotka asiaa käytännössä toteuttivat ja tulevat ehkä jatkossa toteuttamaan. Halusinkin, että ajatukset ja oivallukset tulisivat senioreilta sekä yhteistyökumppaneilta. Olisin halunnut ottaa lapsia myös mukaan suunnitteluun, mutta aikaa olisi pitänyt olla enemmän ja kiireen tunnetta vähemmän. Mielestäni tilanne jäi siihen, että jatkossa lasten mielipiteiden kuunteleminen ja toimintahetkien suunnittelu yhdessä heidän kanssaan on ajankohtaisempaa, kun lapset jo hiukan tuntevat senioreita.

6 PROSESSINARVIOINTIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

6.1 Johtopäätöksiä lasten ja senioreiden kohtaamisista

Havainnoinnin sekä haastatteluiden perusteella sukupolvien välinen vuorovaikutus oli myönteistä sekä lapsille että senioreille. Yhteistyökumppanit olivat myös innostuneita toiminnasta ja halusivat jatkossakin jatkaa yhteistyötä senioreiden kanssa. Yhteiskuntamme eri palveluiden piirissä olisikin varmasti enemmän tilausta sukupolvien kohtaamisille, jos sitä kautta syntyvät mahdollisuudet huomataan. Sukupolvien välistä kunnioitusta ja yhteenkuuluvuutta voi juuri kohottaa sukupolvien välisillä kohtaamisilla.

Havaintojeni sekä haastatteluiden perusteella oli nähtävissä, että muistelun merkitys nousi erityisesti esille senioreiden kautta, ja muisteluhan tutkijoidenkin mukaan näytti lisääntyvän ikääntymisen myötä. Seniorit ilmaisivat monesti, että pitivät keskusteluista sekä halusivat opettaa lapsille perinteitä. Toimintahetki matkalaukun kanssa sisälsi tietynlaista kulttuuriperinnön siirtoa ja tilanteessa oli huomattavissa myös lasten kiinnostus heille vieraisiin asioihin. Seniorit olivat myös yllättyneitä, miten kiinnostuneita lapset olivat matkalaukun sisällöstä. Lapset saivat usein myös ihmetellä ja miettiä senioreiden ikää ja heidän kokemuksiaan elämästä. Seniorit kokivat myös monesti, että aika kului nopeasti toimintahetkissä.

Toimintahetkissä oli välillä nähtävissä senioreiden elämäkokemusten siirtymistä heidän kertoessaan omasta lapsuudestaan. Tällä tavoin ikäihmisten hiljainen tieto siirtyy nuoremmillekin sukupolville. Muistelutyö olikin olennainen osa sukupolvityötä. Lapset saivat myös huomata vanhempien ihmisten olemassaoloa. Sukupolvien ketju tuli toiminnassa esiin, kun paikalla oli eri-ikäisiä ihmisiä. Joidenkin lasten isovanhemmat asuivat myös kauempana, jolloin he saivat kokea vanhempien ihmisten läsnäolon. Seurakunta sai myös tavalliseen kerhotoimintaansa uudenlaista sävyä ja samalla ikäihmisten ja vanhenemisen huomioiminen tuli esiin seurakunnassa. Tulevaisuudessa kirkko halusikin olla arvostamassa vanhuutta myös huomioiden vanhuksia omassa toiminnassaan.

Lasten ja senioreiden väliset kohtaamiset osoittautuivat onnistuneiksi ainakin sillä tavoin, että niistä jäi kaikille positiivisia kokemuksia. Yhteistyökumppanit olivat ilahuneita senioreiden vierailuista ja yhteisistä toimintahetkistä. Seniorit kertoivat tykänneensä tehdä lasten kanssa asioita ja lasten mielipiteet olivat myös myönteisiä. Seniorit kertoivat, että voivat jatkaa yhteistyötä ja yksi saikin sovittua jatkolle jo tietyn päivämäärän. Loput senioreista tarvitsisivat varmasti vielä vähän myös kannustusta ja tukea toimintaan lähtemisessä, mutta hekin olivat kuitenkin kiinnostuneita jatkossa lasten kanssa toimimisesta.

6.2 Prosessin arviointia

Opinnäytetyöni prosessin arviointi pohjautuu prosessin aikana kertyneisiin aineistoihini; havainnointiin, haastatteluihin ja palautteisiin. Olen ollut prosessissa mukana jo pitkän ajan, jolloin näkökulmani ja arvioni prosessin kulusta eivät välttämättä ole täysin objektiivisia, mutta toimintatutkimuksellisessa työssä se ei täysin mahdollista olekaan. Olen kuitenkin pyrkinyt tarkastelemaan prosessin kulkua mahdollisimman laajalti ja arvioimaan etenkin kokonaisuutta. Olisin varmasti voinut jatkaa opinnäytetyötä ja kehittämistyötä vielä pitkään, mutta raja toiminnan kehittämiseksi oli asetettava johonkin ja joulukuun loppu 2011 oli itselle raja kehittämistyön päättymiselle ja sen kokonaisarviointille. Toimintatutkimuksen luonteen mukaan jatkuvaa kehittämistä ja uudistamista voisi tapahtua, mutta prosessi jatkuu nyt ilman minua.

Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa toteutettava sukupolvien välinen vuorovaikutus ja sen lisääminen on vaatinut aikaa ja osoittautunut pitkäjänteiseksi prosessiksi. Kehittämishankkeessani aikaa kului pitkälti hankkeeseen tutustuksessa, sen mainostamiseen ja vähitellen kontaktien luomiseen. Kehittämishankkeessa sain tehtyä alkutyön opinnäytetyölleni. Opinnäytetyössäni sain käynnistettyä vuorovaikutusta senioreiden sekä lasten välille, mutta prosessin aikana kohtasin myös epävarmuutta ja sovittujen asioiden peruuntumisia. Sain kaikesta huolimatta järjestettyä toimintahetkiä, jotka jäivät kuitenkin vielä alkuvaiheeseen. Opinnäytetyöni lopussa vastuu toiminnan jatkumisesta siirtyi yhteistyökumppaneille, senioreille ja projektikoordinaattorille.

Olin suunnitellut yhteydenottoja ja yhteistyön käynnistämistä syksyllä myös alueen päiväkotien sekä koulujen kanssa. Prosessin edetessä osoittautui, että oli parempi yrittää käynnistää yhteistyötä jo niiden kanssa, joiden kanssa jotain toimintaa oli jo esimerkiksi keväällä ollut ja vahvistaa toimintaa niiden toimijoiden kanssa. Senioreita ei myöskään ollut riittävästi toiminnassa mukana, joten heitä olisi pitänyt jostain etsiä lisää. Aikataulu olisi voinut myös tiukentua kovasti, jos olisin monen toimijan kanssa yrittänyt kehittää jotain uutta. Palaverit, suunnittelut, toimintahetket, arviointit ja uusien toimintojen sopimiset vaativat paljon aikaa jo pelkästään yhden toimijan kanssa. Mielestäni oli hyvä, että keskityin kahteen yhteistyökumppaniin ja luultavasti valinta yhteistyön rajaamisesta käynnisti sukupolvien välistä kohtaamista. Luulen, että monen toimijan kanssa sovitut jutut eivät olisi juurruttaneet toimintaa siihen pisteeseen, mihin se jäi syksyn lopussa tekemilläni ratkaisuilla. Koen, että kevät ja syksy olivat ajallisesti itselle lyhyitä jaksoja useamman yhteistyökumppanin kanssa toimimiseen.

Kehittämishankkeen alussa tavoitteekseni asetettiin jonkinlaisen toimivan mallin luomista sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Kehittämishankkeessa ehdin tutustua alueisiin, luoda kontakteja alueen toimijoihin sekä hiukan senioreihin. Tavoite toimivan mallin luomisesta ei siis silloin toteutunut, eikä se kunnolla ehtinyt toteutua opinnäytetyössäkään. En tosin asettanut toimivan mallin luomista opinnäytetyöni päätavoitteeksi, vaan ylipäättänsä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisääminen oli syksyn alussa realistisinta. Huomasin jo kehittämistyötä aloittaessani, että yhteistyö eri toimijoiden kanssa vaati aikaa, jolloin toimivan mallin syntyminenkin olisi vaatinut varmasti enemmän aikaa.

Kiire työelämässä näyttäytyi prosessissa asioiden etenemisen suhteen. Eri yhteistyökumppaneilla oli kaikilla oma pääasiallinen tehtävänsä, jota he päivittäin toteuttivat. Kiire oli läsnä melkein kaikkien yhteistyökumppaneiden kanssa toimiessa ja se näkyi erityisesti hitautena asioiden eteenpäin viemisessä, vaikeutena saada yhteyttä alueen toimijoihin ja haluttomuutena lähteä prosessiin mukaan. Sukupolvityön lisääminen toimijoiden oman toiminnan lisäksi oli siis hyvinkin vapaaehtoista ja vaati kiinnostusta asiaan. Toimintatutkimuksen ominaispiirre; muutokseen pyrkiminen, täyttyi kuitenkin opinnäytetyössäni. Hankkeen kohdealueille saatiin jonkinlaista muutosta aikaiseksi entiseen verrattuna. Las-

ten ja senioreiden kohtaamisia tapahtui. Vuorovaikutuksen lisääminen ei aivan hetkessä syntynyt, mutta opinnäytetyölläni sain alueen muutaman seniorin pääsemään osalliseksi alueella järjestettävästä kasvatuksellisesta toiminnasta sekä toiminnassa mukana olleet lapset saivat mahdollisuuden kohdata ikäihmisiä. Prosessi oli pitkäjänteistä ja muuttuvissa tilanteissa olemista.

Viimeinen palautekeskustelu senioreiden kanssa ilman nauhuria ja haastattelu-tilanteen luonnetta toi myös aivan uudenlaisia näkökulmia esiin. Seniorit puhuivat mielestäni paljon vapautuneemmin sekä uskalsivat kertoa omia ajatuksiaan suoraan. Koin keskusteluhetken antaneen parhaan palautteen syksystä sekä itselle että projektikoordinaattorille jatkoon kannalta.

Toiminnan tapahtuminen yhdessä muiden kanssa oli sosiokulttuurisen innostamisen onnistumisen peruslähtökohtia. Yhteisö voi rakentua ja rakentaa ympäröivää yhteisöään paremmaksi yhteisten tavoitteiden ja halun pohjalta. Innostamiseen tarvitaan vuorovaikutussuhteita. Opinnäytetyössäni sosiokulttuurinen innostaminen on ollut läsnä, ja yhdessä alueen ihmisten kanssa kehitimme ja loimme yhteisöä yhteisöllisemmäksi.

Opinnäytetyölleni asetettuja tavoitteita täyttyi kokonaisprosessin näkökulmasta varsin hyvin. Kaikki asioita en ehtinyt toteuttaa, enkä saanut luotua täysin toimivaa mallia alueelle sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Se, mitä toimiva malli edes olisi, jäi myös vielä kehittämisen tasolle. Mielestäni oli parempi keskittyä ja panostaa niihin asioihin, joissa ajattelin olevan edellytyksiä pidemmällä tähtäimellä. Opinnäytetyöni kehittämismallia voi hyödyntää myös muilla alueilla ja eri toimijoiden keskuudessa. Sukupolvien välinen vuorovaikutus osoittautui myönteiseksi, mutta toimintahetkien suunnittelu ja toteuttaminen vaati aikaa. Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen omaan panokseeni Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa.

7 POHDINTA

Mielenkiintoni opinnäytetyön tekemiseen tästä hankkeesta muodostui opiskeluideni loppuvaiheessa, jolloin innostuin Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta, ja erityisesti hankkeessa toteutettavasta sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Minulla ei ole ollut kehittämistyöstä aiempaa kokemusta ennen tätä prosessia. Olen iloinen, että uskalsin lähteä kehittämään tällaista toimintaa alueelle, jota en entuudestaan tuntenut. Työlläni sain alueelle aikaiseksi jotain, mitä voi kehittää eteenpäin.

Opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan varsin opettava sekä ammatillisesti kasvattava prosessi. Erityisesti jouduin opettelemaan epävarmuuden sietämistä sekä suunnitelmien muuttamista. Opin valtavasti itsestäni. Huomasin, että vaatii opettelemista hyväksyä se, että kaikki asiat eivät ole omissa käsissä. Vastoinkäymisten edessä täytyi silti vain yrittää uskoa omaan tekemiseensä. Sovittujen tapaamisten ja toimintahetkien peruuntuminen olivat kuitenkin osa prosessia.

Pohdin prosessin aikana myös tutkimuksen luotettavuutta. Mietin, millä tavoin minun tulisi lähestyä yhteistyökumppaneita tai senioreita heidän mukaan saamiseksi toimintaan niin, etteivät he lähtisi toimintaan vain minun takiani. Painotin kuitenkin usein, että toimintaan lähteminen on vapaaehtoista ja pitää olla heistä itsestään lähtevää. Kerroin, että toiminnasta voi jättäytyä myös pois, eikä mikään ole sitovaa. Tulimme senioreiden kanssa vähitellen tutummaksi, jolloin pois jääminen heille saattoi muodostua vaikeammaksi, jos ei uskaltanut sanoa oikeasti, mitä ajatteli. Roolini oli lopulta aika näkyvä yhteistyön käynnistämiseksi, minkä takia en voinut pysyä täysin taustalla toiminnasta. Prosessin lopussa pohdin samaa asiaa ja koen, että en voi täysin varmasti tietää, kuinka oma roolini vaikutti sukupolvien välisen vuorovaikutuksen syntymiseen.

Hanke sisälsi huomattavasti yhteistyötä eri toimijoiden ja ihmisten kanssa, jolloin sosiaaliset sekä vuorovaikutustaidot olivat läsnä läpi opinnäytetyöprosessin. Kohtaamiset erilaisten toimijoiden kanssa toivat itselleni ammatillista kasvua yhteistyön sekä vuorovaikutustaitojen saralla. Olin tekemisissä myös lasten ja

ikäihmisten kanssa, joiden kanssa toimiminen antoi lisää ulottuvuutta oman ammatillisen identiteetin muotoutumiseen. Sain lisää kokemusta ikäihmisten ja lasten parissa toimimisesta ja tiedän prosessin jälkeen, että näiden ikäryhmien kanssa haluan jatkossakin varmasti tehdä töitä.

Koen kasvaneeni ammatillisesti opinnäytetyöprosessin aikana ja saaneeni uutta tietoa sekä käytännön kokemusta työelämän puolelta. Pystyin opinnäytetyön aikana havaitsemaan sosionomin roolin tärkeyden ikäihmisten parissa. Vanhusten määrä tulee yhteiskunnassamme kasvamaan, jolloin sosionomien paikka vanhustyön puolella tulee lisääntymään. Lasten havainnoiminen toi lisää näkemystä lasten parissa toimimiseen. Tulevana lastentarhanopettajana näen sukupolvien välisen vuorovaikutuksen merkittävänä myös lasten kehityksen kannalta. Lasten parissa tehtävä kasvatuksellinen työ yhteistyössä perheen kanssa on aina myös arvokasta ja merkittävää lapsen kasvun kannalta. Seurakunnan kanssa toimiminen toi arvokasta tietoa itselleni seurakunnassa tehtävästä lapsityöstä ja seurakunnasta ympäristönä. Sain nähdä seurakunnan arjessa tehtävää tärkeää työtä ja erityisesti lapsityön puoli tuli tutuksi. Koen saaneeni prosessista paljon myös kirkon nuorisotyönohjaajan pätevyyteen. Tulevana nuorisotyönohjaajana näen varhaisnuoriso-, sekä nuorisotyön puolella yhteistyön mahdollisuudet ikäihmisten kanssa. Sukupolvirajoja ylittävää työtä sekä yhteisöllisyyttä voisi olla esimerkiksi varhaisnuorten kerhoissa, leireillä, ripareilla tai erilaisissa juhlapyhissä. Seurakunnan kanssa tekemäni yhteistyö oli antoisaa ja positiivista.

Uskon, että sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta riittäisi varmasti jatkotutkimusaiheita. Toimintani alulle saattamista voisi jatkaa ja olla luomassa toimivia malleja sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta eri toimijoiden arkeen. Myöhemmin toiminnan vakiintuessa voisi tutkia myös lasten ja senioreiden kokemuksia yhteisistä kohtaamisista. Yhteistyötä voisi lisätä myös alueiden muiden toimijoiden, kuten päiväkotien ja koulujen kanssa. Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa riittää varmasti jatkuvaa kehittämistä ja hankkeen päätyttyä vuoden 2012 lopulla alueilla oleva toiminta jää asukkaiden oman aktiivisuuden varaan. Tuolloin voisi lisäksi tutkia, minkälaista yhteisöllisyyttä ja sekä toimintaa alueelle on kehittynyt.

Kehittämistyölläni tuin mukana olleita senioreita yhteisöllisyyden kokemisessa sekä järjestin kokemuksia lasten parissa, jolla pystyin lisäämään eräänlaista hyvinvointia senioreiden arkeen. Opinnäytetyöprosessin lopulla voin tietenkin vain toivoa, että yhteistyö jatkuu senioreiden ja lasten kesken. Sukupolvien väliset kohtaamiset voivat parhaimmillaan tarjota rikastuttavia kokemuksia. Minulle opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan loi hienoja hetkiä eri toimijoiden, senioreiden sekä lasten parissa.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, Mervi; Saikkonen, Paula & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2009. Arviointin kartalla – matka teoriasta käytäntöön. Terveysten edistämisen keskus: Terveysten edistämisen keskuksen julkaisuja 7/2009.
- Alopaeus-Karhunen, Pirkko & Wennermark, Pirjo-Liisa 2004. Evankelisluterilaisen kirkon lapsityön historiaa. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi ja Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13-23.
- Eloranta, Tuija & Punkanen, Tiina 2008. Vireään vanhuuteen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Erra, Jyrki & Pekkinen, Pertti 2008. Ruskeasuo – Ajurikylästä kaupunginosaksi. Helsinki: Ruskeasuo-Seura ry.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu L.T. & Jyrkämä, Jyrki 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Hannu L.T. Heikkinen, Rauno Huttunen ja Pentti Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä – Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus, 25-62.
- Helsingin kaupunki 2011. Sosiaalivirasto – Leikkipuisto Viiri. Viitattu 1.12.2011. <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/leikkipuistot/viiri>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Hohenthal-Antin, Leonie 2009. Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyystinmäki-Suomi, Päivi 2004. Iltapäiväkerhon uskontokasvatus. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi ja Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 265-272.
- Hännikäinen, Maritta & Rasku-Puttonen, Helena 2006. Johdanto: Päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellisinä yhteisöinä. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa ja Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 11-16.
- Jyrkämä, Jyrki 2003. Ikääntyvä yhteiskunta ja vanhojen elinolot. Teoksessa Marjatta Marin ja Sinikka Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 13-21.
- Jyrkämä, Jyrki 2007. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Anne Sankari ja Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 267-323.
- Kallioniemi, Arto 2004. Uskonnonpedagogiikka lapsityön taustalla. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi ja Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 49-60.
- Karling, Marjo; Ojanen, Tuija; Siven, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes – Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kirkkohallitus 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Viitattu 14.2.2012. http://www.evl-slk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf

Kivelä, Sirkka-Liisa & Vaapio, Sari 2011. Vanhana tänään. Helsinki: Suomen Senioriliike ry.

Kohtaamisia kotikulmilla i.a. Hanke. Viitattu 5.1.2012.
http://www.kohtaamisiakotikulmilla.fi/index.php?navi_id=8

Korhonen, Merja 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa ja Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 51-69.

Koskinen, Simo 2007. Ikäihmisten asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa Taimi Tulva, Ilkka Uusitalo ja Kimmo Harra (toim.) Vanhuuden monet kasvot. Tallinnan yliopiston sosiaalityön laitoksen julkaisuja: OKKA-säätiö, 18-49.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja 2001. Toimintatutkimus – Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Kääriäinen, Kimmo; Ketola, Kimmo; Niemelä, Kati; Palmu, Harri & Salomäki, Hanna 2008. Monikasvoinen kirkko – Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004-2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Lindqvist, Martti 2002. Vanheneminen, etiikka ja elämän arvot. Teoksessa Eino Heikkinen ja Marjatta Marin (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 233-261.

Lipponen, Mirja 2004. Asenteet vanhuksiin ja vanhuuteen. Vanhuus – koko eletyn elämän heijastuma. Teoksessa Eija Noppari ja Marja-Terttu Tanttinen (toim.) Arvokas vanhuus ja vanhustyön arvostus. Diakonia-ammattikorkeakoulu: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B Raportteja 23, 23-26.

- Marin, Marjatta 2007. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Anne Sankari ja Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 17-48.
- Meilahden seurakunta i.a. Toiminta. Viitattu 10.1.2012. <http://uusi.helsingin-seurakunnat.fi/seurakunnat/meilahti/toiminta.html>
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp Ky.
- Miina Sillanpään Säätiö 2011. Säätiö. Viitattu 19.12.2011. <http://www.miina-sillanpaansaatio.fi/fin/saatio/>
- Miina Sillanpään Säätiö i.a. Kohtaamisia kotikulmilla. Viitattu 27.4.2011. http://www.miinasillanpaansaatio.fi/fin/tutkimus_ja_kehittamistoiminta/kehitamme_parhaillaan/kohtaamisia_kotikulmilla/
- Miina Sillanpään Säätiö i.a. Miina Sillanpää. Viitattu 19.12.2011. http://www.miinasillanpaansaatio.fi/fin/miina_sillanpaa/
- Putkonen, Pihla 2010. Unelma 2013 Selvitys Pikku Huopalahdessa ja Ruskeasuolla asuvien senioreiden kulttuurisista, sosiaalisista ja liikunnallisista tarpeista ja alustava työsuunnitelma senioreiden arjen tukemiseksi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet – Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ruoppila, Isto 2008a. Lapsuus – Johdanto. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas ja Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 30-39.

Ruoppila, Isto 2008b. Vanhuus – Johdanto. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas ja Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 400-407.

Sakasti.evl.fi i.a. Kasvatuksen linjaukset. Viitattu 17.2.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content311720>

Sakasti.evl.fi i.a. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Viitattu 14.2.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content28FAF5>

Sakasti.evl.fi i.a. Vanhustyön strategia. Viitattu 17.2.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2CFA0A>

Sakasti.evl.fi i.a. Varhaisnuorisotyö. Viitattu 14.2.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content28E3F5>

Sarvimäki, Anneli & Heimonen, Sirkkaliisa 2010. Ikääntymisen, vanhuuden ja vanhusten palvelujen nykytila. Teoksessa Anneli Sarvimäki, Sirkkaliisa Heimonen ja Anna Mäki-Petäjä-Leinonen (toim.) Vanhuus ja haavoittuvuus. Helsinki: Edita, 14-31.

Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa – Opas käytäntöihin. Helsinki: Stakes.

Somervuo, Heikki 1999. Pikku Huopalahden rakentamisen vaiheita. Teoksessa Jorma Kivistö ja Juha Laitalainen (toim.) Pikku Huopalahti – Elämää muotojen ja värien vuorovaikutuksessa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 53-63.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. EU:n teemavuosi 2012: Aina on oikea ikä. Viitattu 23.1.2012. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1577189>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Viitattu 17.5.2011.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/15CD892ACE98B806C225749C0027A261?OpenDocument&lang=FI>

Suomi, Asta 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa Marjatta Marin ja Sinikka Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-186.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Viitattu 2.5.2011.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Vilen, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2007. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Visanti, Matti 1999. Pikku Huopalahden suunnittelusta ja suunnitteluperiaatteista. Teoksessa Jorma Kivistö ja Juha Laitalainen (toim.) Pikku Huopalahti - Elämää muotojen ja värien vuorovaikutuksessa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 39-51.

LIITTEET

LIITE 1: Lupalappu Viiri

Hyvät vanhemmat!

26.9.2011

Leikkipuisto Viiri tekee yhteistyötä Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeen kanssa sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Lapset kohtaavat seniori-ikäisten ihmisten kanssa erilaisissa toimintahetkissä. Tapaamiset voivat olla esimerkiksi Asumispalvelukeskus Wilhelmiinassa, Taavetinpuistossa tai Leikkipuisto Viirissä.

Vierailuiden tarkoituksena on, että lapset ja seniorit tekevät asioita yhdessä ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Idea sukupolvien välisen kohtaamisen lisäämisestä on lähtöisin Miina Sillanpään Säätiön Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta. Hankkeen tavoitteena on edistää ikäihmisten hyvinvointia, kehittää eri toimijoiden kanssa uudenlaisia toimintamalleja sekä lisätä yhteisöllisyyttä, toimintoja ja verkostoja Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueella.

Olen opiskelijana mukana hankkeessa syksyn 2011 ja alkuvuoden 2012 ajan. Opiskelen Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaajaksi ja suoritan lastentarhanopettajan pätevyyttä. Teen opinnäytetyötä sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa.

Pyydän teiltä lupaa saada havainnoida lastanne niissä toimintahetkissä, joissa seniorit ja lapset kohtaavat. Havainnoin lasten ja senioreiden välistä vuorovaikutusta. Aineistoa tulen käyttämään opinnäytetyössäni siten, että lasten nimet eivät tule esille tai eivätkä he ole tunnistettavissa.

Ystävällisin terveisin

Julia Forsblom
Sosionomiopiskelija
julia.forsblom@student.diak.fi

p. xxx-xxx xxxx

Lisätietoa hankkeesta: <http://www.miinasillanpaa.fi> tai Teija Saarinen, projekti-koordinaattori/Kohtaamisia kotikulmilla -hanke, p. xxx-xxx xxx

Lupalappu toimintahetkiä varten

Palautetaan Leikkipuisto Viirin ohjaajille mahdollisimman pian.

Lapsen nimi: _____

Lastani saa havainnoida senioreiden ja lasten yhteisissä toimintahetkissä:

Kyllä Ei

Lastani saa mahdollisesti haastatella yksin tai ryhmässä toimintahetkiin liittyen.
Haastatteluilla kerään palautetta toimintahetkistä.

Kyllä Ei

Lapsestani saa ottaa valokuvia. Kuvia voi käyttää Kohtaamisia kotikulmilla -
hankkeen ja Miina Sillapään Säätiön julkaisuissa sekä verkkosivuilla:

Kyllä Ei

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2: Lupalappu seurakunta

Hyvät vanhemmat!

26.9.2011

Syksyn 2011 ja alkuvuoden 2012 aikana Meilahden seurakunnan päiväkerhojen ja iltapäiväkerhojen lapset sekä asuinalueen seniorit kohtaavat kerhoissa.

Vierailuiden tarkoituksena on lisätä lasten ja senioreiden vuorovaikutusta. He askartelevat, juttelevat sekä leikkivät yhdessä. Idea sukupolvien välisen kohtaamisen lisäämisestä on lähtöisin Miina Sillanpään Säätiön Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeesta. Hankkeen tavoitteena on edistää ikäihmisten hyvinvointia, kehittää eri toimijoiden kanssa uudenlaisia toimintamalleja sekä lisätä yhteisöllisyyttä, toimintoja ja verkostoja Pikku Huopalahden ja Ruskeasuon alueella.

Olen opiskelijana mukana hankkeessa syksyn 2011 ja alkuvuoden 2012 aikana. Opiskelen Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiaksi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaajaksi ja suoritan lastentarhanopettajan pätevyyttä. Teen opinnäytetyötä sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta Kohtaamisia kotikulmilla -hankkeessa.

Pyydän teiltä lupaa saada havainnoida lastanne seurakunnan kerhojen niissä toimintahetkissä, joissa seniorit ja lapset kohtaavat. Havainnoin lasten ja senioreiden välistä vuorovaikutusta. Aineistoa tulen käyttämään opinnäytetyössäni siten, että lasten nimet eivät tule esille tai eivätkä he ole tunnistettavissa.

Ystävällisin terveisin

Julia Forsblom
Sosionomiopiskelija
julia.forsblom@student.diak.fi

p. xxx-xxx xxxx

Lisätietoa hankkeesta: <http://www.miinasillanpaa.fi> tai Teija Saarinen, projekti-koordinaattori/Kohtaamisia kotikulmilla -hanke, p. xxxx-xxx xxx.

Lupalappu toimintahetkiä varten

Palautetaan lastenohjaajalle mahdollisimman pian.

Lapsen nimi: _____

Lastani saa havainnoida senioreiden ja lasten yhteisissä toimintahetkissä:

Kyllä ___ Ei ___

Lastani saa mahdollisesti haastatella yksin tai ryhmässä toimintahetkiin liittyen.
Haastatteluilla kerään palautetta toimintahetkistä.

Kyllä ___ Ei ___

Lapsestani saa ottaa valokuvia. Kuvia voi käyttää Kohtaamisia kotikulmilla -
hankkeen ja Miina Sillapään Säätiön julkaisuissa sekä verkkosivuilla:

Kyllä ___ Ei ___

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3: Mainos

Sinä 60+ tule mukaan mummoksi tai papaksi

Haluatko

lähteä retkelle mukaan,
laulaa, leikkiä, askarrella,
jutella lasten kanssa tai vain olla läsnä?

Tule mukaan

päiväkotiryhmän, seurakunnan kerhon tai
koululuokan toimintaan!

Silloin, kun sinulle sopii.
Sellaisin taidoin kuin sinulla on.

Saat

pieniä ystäviä, iloa ja lämpöä arkeen.

Soita rohkeasti ja kerromme lisää:

Kohtaamisia kotikulmilla -hanke
Teija Saarinen / xxxx-xxx xxx
teija.saarinen@miinasillanpaa.fi

Julia Forsblom / xxx-xxx xxxx
julia.forsblom@miinasillanpaa.fi

Miina Sillanpään Säätiö

LIITE 4: Teemahaastattelu

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. TOIMINTAHETKI

- Kuvausta
- Tunnelmat

2. VUOROVAIKUTUS

- Minkälaista?
- Mitä kontaktia?

3. TOIMINNAN JATKO

- Kiinnostus?
- Kehittämisehdotuksia?